

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Renata Stermec

**VLOGA OZN PRI REŠEVANJU KRIZE V MAKEDONIJI OD LETA
1991 DO 1999**

Diplomsko delo

LJUBLJANA, 2004

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Renata Stermec

Mentorica:izr. prof. dr. Ljubica Jelušič

**VLOGA OZN PRI REŠEVANJU KRIZE V MAKEDONIJI OD LETA
1991 DO 1999**

Diplomsko delo

LJUBLJANA, 2004

1. UVOD	1
2. HIPOTETIČNO - METODOLOŠKI OKVIR	3
2.1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA	3
2.2. CILJI PROUČEVANJA	3
2.3. HIPOTEZE	3
2.4. UPORABLJENA METODOLOGIJA	4
2.5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	4
3. GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ MAKEDONIJE	15
4. MAKEDONIJA SKOZI ZGODOVINO	16
5. VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI MAKEDONIJE	19
5.1. ZUNANJI VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI	19
5.1.1 <i>Odnosi s sosednjimi državami</i>	19
5.1.2 <i>Vpliv konflikta na Kosovu</i>	24
5.2. NOTRANJI VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI	26
5.2.1 <i>Medetnični in medverski odnosi</i>	26
5.2.2 <i>Ekonomska in socialna nestabilnost</i>	29
5.2.3 <i>Politične razmere</i>	31
5.2.4 <i>Ostali viri ogrožanja nacionalne varnosti</i>	32
6. OZN V MAKEDONIJI	34
6.1. ZAČETEK POSREDOVANJA OZN V JUGOSLAVIJI	34
6.2. MISIJA UNPREDEP	35
6.2.1 <i>Mandat misije UNPREDEP</i>	35
6.2.2 <i>Ključne naloge misije UNPREDEP</i>	38
6.2.3 <i>Struktura, številčnost in razporeditev sil</i>	41
6.2.4 <i>Sistem vodenja in poveljevanja misije UNPREDEP</i>	45
6.2.5 <i>Financiranje misije UNPREDEP</i>	46
6.3. SODELOVANJE OSTALIH ORGANIZACIJ, AGENCIJ IN PROGRAMOV OZN	46
6.4. ČLANSTVO MAKEDONIJE V OZN TER POSREDOVANJE PRI REŠEVANJU NASPROTIJ Z GRČIJO	52
7. ANALIZA POSREDOVANJA OZN V MAKEDONIJI	54
8. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK	61
9. LITERATURA	66
9.1. KNJIGE	66
9.2. ZBORNIKI	66
9.3. POGlavJA IZ ZBORNIKOV	67
9.4. ČLANKI V ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH REVIJAH	68
9.5. PRISPEVKI IN GRADIVO Z MEDMREŽJA	69
9.6. DOKUMENTI IN PUBLIKACIJE OZN	71

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: Spreminjanje deleža Makedoncev in Albancev v strukturi prebivalcev Makedonije od 1953 do 1994.....	29
---	----

Tabela 5.2: Prikaz gibanja nekaterih najpomembnejših ekonomskih kazalcev za obdobje od 1991 do 1999.....	31
---	----

KAZALO SLIK

Slika 6. 1: Opazovalna postojanka misije UNPREDEP na meji z ZRJ.....	39
---	----

KAZALO ZEMLJEVIDOV

Zemljevid 3.1: Gestrateški položaj Makedonije.....	15
Zemljevid 5.2: Etnična sestava Makedonije.....	26
Zemljevid 6.3: Razporeditev sil misije UNPREDEP.....	42

SEZNAM KRATIC

EU	Evropska unija
FYROM	<i>Former Yugoslav Republic Of Macedonia</i> Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija
GS	Generalna skupščina OZN
OZN	Organizacija združenih narodov
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OVK	Osvobodilna vojska Kosova
UNPREDEP	<i>United Nations Preventive Deployment Force</i> misija OZN v Makedoniji
UNPROFOR	<i>United Nations Protection Force</i> misija OZN v Bosni in Hercegovini
UNMO	vojaški opazovalci OZN
UNCIVPOL	civilna policija OZN
VS	Varnostni svet OZN
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

1.UVOD

Prihodnost Makedonije po osamosvojitvi leta 1991 ni bila posebej optimistična. Čeprav ji je uspelo, kar ostalim nekdanjim jugoslovanskim državam ni, to je miren odhod iz federacije, sta bila njena varnost in obstoj v veliki nevarnosti. Znašla se je v skoraj popolni mednarodni, gospodarski in komunikacijski izolaciji. Bila je skoraj popolnoma razorožena in obkrožena s sovražno nastrojenimi državami, ki so zanikale njen obstoj in izražale jasne težnje po razdelitvi njenega ozemlja, v bližini pa je že potekala vojna, ki bi se lahko razširila na njeno ozemlje. Zaradi izkušenj iz spopadov v nekdanji Jugoslaviji, slednje so namreč pokazale, da je oboroženi spopad, ko se enkrat sproži, težko zaustaviti brez pomoči mednarodne skupnosti, in zaradi dejstva, da bi bila v primeru destabilizacije Makedonije ogrožena stabilnost celotne jugovzhodne (JV) Evrope, je Organizacija združenih narodov (OZN) v Makedonijo prvič v svoji zgodovini preventivno namestila mirovne sile v okviru mandata UNPROFOR (United Nations Protection Force).

Glavni cilj misije, ki se je leta 1995 preimenovala v UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force), je bil z uporabo različnih sredstev (od vojaških enot in pogajanj, do ostalih nevojaških sredstev) preprečiti, da bi nasprotja na območju njenega mandata prerasla v resen konflikt. Enote OZN so vzpostavile nadzor nad mejnimi območji z Albanijo in Zvezno republiko Jugoslavijo (ZRJ) ter poročale o dogodkih, ki bi lahko ogrozili varnost države. Leta 1994 so mandat misije razširili in se osredotočili tudi na spremljanje političnih, ekonomskih in socialnih razmer v državi. Misija se je sčasoma razvila v mehanizem zgodnjega opozarjanja Varnostnega sveta (VS) OZN. Vključevala je pomoč pri krepitvi medsebojnega dialoga med političnimi strankami in pri nadzoru spoštovanja človekovih pravic ter medetničnih odnosov v državi. Skupaj z drugimi agencijami in organizacijami sistema OZN pa je pomagala tudi na socialnem in ekonomskem področju.

Ohranitev stabilnosti in varnosti v Makedoniji po letu 1991 je bil velik dosežek. K temu je zagotovo v veliki meri prispevala tudi OZN. Do začetka leta 1999 so se razmere v nekdanji Jugoslaviji stabilizirale. Izboljšale so se makedonske obrambne sposobnosti in odnosi s sosednjimi državami. Nekatera notranja nasprotja, povezana s položajem albanske manjšine, pa so vseeno ostala nerešena. Čeprav je glavni vir ogrožanja nacionalne varnosti Makedonije izviral iz države same, je bila njena dolgoročna stabilnost vezana tudi na dogajanje v njeni

bližnji okolici. Na Balkanu so namreč konflikti med seboj tesno povezani. Močno povezani pa so tudi Albanci, živeči na Kosovu in v Makedoniji. V začetku leta 1999 so mirovne sile OZN zapustile Makedonijo, ravno v tistem času pa se je začela srbska ofenziva na Kosovu. To je sprožilo velik val beguncev v Makedonijo, kar je destabiliziralo že tako napete medetnične odnose. Močno se je povečal tudi albanski nacionalizem. Že v začetku leta 2001 so se v državi začeli pojavljati nasilni incidenti, za katere so odgovornost večkrat prevzeli albanski skrajneži. V naslednjih mesecih se je nasilje samo še stopnjevalo.

Širša mednarodna javnost je udeležence mirovnih sil v Makedoniji kritizirala, saj je bila misija v njenih očeh neuspešna. Večji del javnosti verjetno sploh ne ve, kakšni so bili cilji in naloge misije, kako široka so bila njena pooblastila in v kakšnih razmerah se je misija zaključila. Hkrati pa se javnost ne zaveda, da na uspeh mirovnih operacij v veliki meri vplivajo zunanji dejavniki, na katere pripadniki mirovnih sil nimajo vpliva. Misija UNPREDEP je izpolnila svoj mandat, ni pa mogla preprečiti medetničnega konflikta v Makedoniji, saj to niti ni bil oziroma ni mogel biti njen namen. Mirovne operacije OZN se namreč ne vmešavajo v notranje zadeve držav v katerih izvajajo mirovne operacije, če niso povabljene.

2. HIPOTETIČNO - METODOLOŠKI OKVIR

2.1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

Naloga se ukvarja z opredelitvijo in analizo vloge OZN pri ohranitvi stabilnosti in varnosti Makedonije v obdobju od leta 1991 do 1999. Makedonija se je namreč takoj po osamosvojitvi soočila s številnimi viri ogrožanja, ki bi jim bila sama težko kos. Ker bi bila v primeru njene destabilizacije ogrožena varnost celotne JV Evrope in morda celo sveta v celoti, je OZN na to območje prvič v svoji zgodovini preventivno namestila sile v okviru misije UNPREDEP (sprva UNPROFOR).

2.2 CILJI PROUČEVANJA

Namen tega dela je opredeliti vlogo organov, oddelkov, agencij in programov OZN pri reševanju krize v Makedoniji od leta 1991 do 1999 ter analizirati misijo UNPREDEP. Vključuje opredelitev mandata in ključnih nalog misije, njene strukture, razporeditve in številčnosti sil, financiranja misije ter sistema vodenja in poveljevanja.

V prvem delu naloge so predstavljene razmere v Makedoniji po njeni osamosvojitvi ter s tem deloma pojasnjeno, zakaj je sploh prišlo do namestitve sil OZN na njeno ozemlje. Glavna cilja proučevanja zadnjega dela naloge sta analiza preventivnega delovanja OZN v Makedoniji z opredelitvijo dosežkov in kritik ter ocena razmer v Makedoniji po zaključku misije UNPREDEP.

2.3 HIPOTEZE

H1: OZN ne more učinkovito zagotavljati svetovnega miru in varnosti, če države članice za to nimajo interesa.

H2: OZN je z oblikovanjem multidimenzionalnega in integriranega pristopa k reševanju razmer v Makedoniji v veliki meri prispevala k ohranitvi njene stabilnosti in varnosti po letu 1991.

H3: Misija UNPREDEP je dokazala, da je princip preventivnega delovanja uporaben v praksi reševanja mednarodnih sporov.

2.4 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Analiza primarnih in sekundarnih virov: S to metodo sem analizirala relevantno dokumentacijo in vire, s pomočjo katerih predstavljam tematiko mojega dela. Pri svojem delu sem izhajala iz knjižnih virov, strokovnih člankov, dokumentacije OZN ter virov z medmrežja. Pri analizi primarnih virov s pomočjo funkcionalne razlage proučujem vlogo posameznih organov, oddelkov, agencij in programov OZN pri zagotavljanju pomoči Makedoniji.

Deskriptivna metoda: Z njo ugotavljam konkretna dejstva, predvsem pri prikazu virov ogrožanja Makedonije po letu 1991 ter pri opisovanju misije UNPREDEP, kar predstavlja osrednji, vsebinski del moje naloge.

2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Kriza

Pojem kriza nima neke splošno sprejete definicije, obstaja več definicij različnih avtorjev. Snyder in Diesing (1977: 6) krizo definirata kot »zaporedje interakcij med vladami dveh ali več držav v resnem konfliktu, ki ne vključujejo dejanske uporabe vojaške sile, obstaja pa zaznava velike verjetnosti oboroženega spopada«. Najprej mora obstajati konflikt interesov, ki pa še ni dovolj za izbruh krize. Ena izmed strani mora pokazati neko obliko konfliktnega vedenja, s ciljem razrešiti situacijo v svojo korist. Kriza ponavadi izbruhne, ko ena izmed strani grozi drugi z uporabo nasilja, druga stran pa se temu upre.

Po Brecherju in Harveju (1998: 8) do krize pride v dveh primerih, in sicer kadar se spremenijo odnosi med dvema ali več državami in/ali kadar se že tako slabi odnosi med dvema ali več državami še zaostrijo, tako da obstaja velika verjetnost vojaške sovražnosti. To destabilizira njihove odnose in predstavlja izziv obstoječi strukturi mednarodnega sistema. To spremembo ali zaostritev odnosov običajno sproži nek zunanji dogodek ali dejanje, kot na primer raznovrstne grožnje, poslabšanje diplomatskih odnosov, embargo na trgovanje, premik vojaških enot, nasilje nad zaveznikom ali neposreden vojaški napad. Vzroki za krizo pa lahko izvirajo tudi iz notranjih razmer v državi. Sem sodijo pritiski na režim in različni ukrepi oblasti, da bi okrepili svojo pozicijo ali tehnološke ter geopolitične spremembe. Ti ukrepi tako oslabijo državo, da ta ni več sposobna ohranjati svojih vitalnih interesov, na primer neodvisnosti. V središču krize je običajno en problem, na primer spor glede meje, ekonomski bojkot, domnevno zatiranje manjšine, ogrožanje političnega sistema in podobno. Čeprav obstaja velika nevarnost oboroženega spopada, se veliko kriz ne razvije v to smer, številne namreč sploh ne vsebujejo nasilja.

Po Brecherju (Toward a Theorie of International Crisis Behavior) je kriza situacija, v kateri nastopi sprememba v zunanjem ali notranjem okolju države. Slednja povzroči ogrožanje osnovnih vrednot, sočasno ali kot posledica pa jo spremlja visoka verjetnost vojaških sovražnosti. Hkrati se najvišje oblasti zavedajo, da imajo na voljo omejen čas za odziv. Pri obravnavanju različnih definicij kriz se najpogosteje pojavljajo sledeči elementi:

- neobičajen obseg in intenziteta dogodkov;
- sprememba v delovanju mednarodnih političnih akterjev;
- razdiralne interakcije med dvema ali več akterji;
- nenadna sprememba ene ali več variabel sistema;
- sprememba v zunanjem ali notranjem okolju;
- ogrožanje temeljnih vrednot;
- velika verjetnost vojaškega posredovanja;
- omejen čas za odziv;
- presenečenje in

- negotovost.

Večina definicij krize se nanaša na meddržavne, ne pa na notranjedržavne odnose, ki so relevantni v primeru makedonske krize. Sodobne krize so zelo kompleksen pojav, zato pojma »kriza« ni mogoče označiti samo z enim pridevnikom, na primer meddržavna ali politična. V krizni situaciji se prepletajo številni dejavniki iz zunanjega in notranjega okolja držav, meja med njimi pa je ponavadi nejasna in zabrisana. Tu lahko govorimo o tako imenovani kompleksni krizi. Sodobne družbe in države namreč zaznavajo vedno več pojavov, ki jih opredeljujejo kot grožnje varnosti. Vse te grožnje varnosti, na primer vojaške, politične, okoljske, gospodarske, zdravstvene, teroristične, identitetne, kulturne in podobno pa se povezujejo v tako imenovano kompleksno grožnjo varnosti (Prezelj, 2002: 70). Zaradi skrajnega stopnjevanja ogrožanja varnosti v eni od razsežnosti posledično pride do ogrožanja varnosti tudi v drugih razsežnostih in razvije se kompleksna kriza. Tako lahko na primer oboroženi spopadi visoke intenzivnosti posredno ali neposredno vplivajo na stopnjevanje kriminala, terorizma, političnih in ostalih groženj varnosti. Proces pa je lahko tudi obraten, ko stopnjevanje različnih nevojaških groženj povečuje verjetnost ali intenzivnost oboroženega spopada. Povezanost med različnimi grožnjami je lahko celo tako močna, da ni povsem jasno ali gre za eno samo krizo ali pa več sočasnih kriz, in ali so to izključno notranje ali zunanje krize (Prezelj, 2002: 71).

V Makedoniji je stopnjevanje različnih nevojaških groženj po osamosvojitvi povečevalo verjetnost izbruha oboroženega spopada. Zaprtje meja je Makedoniji onemogočilo dostop do dveh najpomembnejših tržišč, to sta Srbija in Grčija, kar je povzročilo ekonomsko in socialno recesijo. Ta je vplivala na porast organiziranega kriminala, korupcije ter tihotapljenja drog in orožja, poslabšali pa so se tudi medetnični odnosi v državi. Posledično ni bila ogrožena samo njena notranja varnost, temveč hkrati varnost celotne regije. Zaradi strateškega položaja bi jo v primeru destabilizacije po mnenju nekaterih strokovnjakov (Crampton, 2002: 294) začele ogrožati njene sosede, Albanija, Bolgarija, Srbija in Grčija. V primeru spremembe ravnotežja moči pa bi se v dogajanje vključila tudi Turčija, kar bi ogrozilo celotno Mediteransko regijo, lahko pa bi prišlo celo do ogrožanja svetovnega miru. Prav zato se je v reševanje situacije takoj vključila mednarodna skupnost.

Nacionalna varnost

V sklopu nacionalne varnosti si država prizadeva zagotoviti varnost vsem članom družbe pred zunanjimi in notranjimi grožnjami. Zunanje grožnje nacionalni varnosti so okupacija, blokada, napadi in podobno, notranje grožnje nacionalne varnosti pa ogrožanje reda in miru, kriminal in podobno. Nacionalna varnost je temeljna človekova pravica za uresničevanje katere skrbi država s sprejemanjem ustrezne zakonodaje, naprimer kazenske ter z angažiranjem celotne nacionalnovarnostne strukture. V sodobnem svetu je odgovornost za zagotavljanje varnosti poleg držav in njihovih zvez vse bolj domena globalnega mednarodnega sistema (Grizold, 1992: 2).

Organizacija Združenih narodov (OZN)

Ime Organizacija združenih narodov, ki ga je predlagal ameriški predsednik Franklin D. Roosevelt, je bilo prvič uporabljeno v Deklaraciji Združenih narodov, sprejeti 1. januarja 1942, ko so se predstavniki 26 držav v imenu svojih vlad zavezali, da se bodo še naprej borili proti silam Osi. OZN je bila uradno ustanovljena 24. oktobra 1945, ko so delegati 50 držav sprejeli Ustanovno listino .

Glavni cilji Organizacije združenih narodov so: varovanje miru in varnosti, razvijanje prijateljskih odnosov, uresničevanje mednarodnega sodelovanja z reševanjem mednarodnih ekonomskih, socialnih in kulturnih problemov, kakor tudi z razvijanjem in spodbujanjem spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter biti središče za usklajevanje prizadevanj narodov za doseganje teh skupnih ciljev (Benčina in Simoniti, 1994: 58-78). Za doseg omenjenih ciljev je potrebna vrsta konkretnih ukrepov, ki jih sprejme VS in imajo formalno izhodišče v šetem in sedmem poglavju Ustanovne listine OZN. Šesto poglavje določa, da vse mednarodne spore, ki bi lahko ogrozili mednarodni mir in varnost, obravnavajo v Varnostnem svetu ali v Generalni skupščini. Varnostni svet se lahko obrne na sprte strani in jih pozove, da rešijo nastali spor z miroljubnimi sredstvi in jim tudi predlaga ustrezen postopek ali načine reševanja spora. V kolikor Varnostni svet ugotovi, da obstaja resna grožnja miru ali celo akt agresije lahko uporabi pristojnosti, ki mu jih daje sedmo poglavje Ustanovne listine. Poleg predlogov za rešitev sporov lahko, na temelju 41. člena, VS določi ukrepe (razen uporabe oborožene sile), ki jih sprejmejo članice OZN proti državi, ki ogroža

mednarodni mir in varnost ter na temelju 42. člena sprejme vojaške ukrepe (Grizold, 1999: 39).

Poglavitni organi OZN so:

- *Generalna skupščina (The General Assembly)* Sestavljena je iz vseh držav članic in je poglavitni organ OZN. Ima pravico do razpravljanja in daje priporočila o vseh zadevah, ki sodijo v okvir Ustanovne listine. Čeprav nima pooblastil, ki bi ji omogočili katerokoli državo prisiliti v akcijo, imajo njena priporočila moralno težo kot izraz svetovnega mnenja.
- *Varnostni svet (The Security Council)*. Odgovoren je predvsem za ohranitev miru in varnosti. Ima 15 članic, med njimi je pet stalnih članic, to so Francija, Kitajska, Ruska federacija, ZDA in Velika Britanija. Sklepi Varnostnega sveta (VS) so sprejeti, kadar zanje glasuje devet članov, med katerimi morajo biti glasovi vseh petih stalnih članic. Slednje imajo torej pravico veta. Odločitve, ki jih sprejme VS, so države članice v skladu z Ustanovno listino dolžne izvajati.
- *Ekonomski in socialni svet (The economic and Social Council)*
- *Skrbniški svet (The Trusteeship Council)*
- *Mednarodno sodišče (International Court of Justice)*
- *Sekretariat* (Benčina in Simoniti, 1994: 58-78).

Preventivna diplomacija oziroma preventivno delovanje

Preventivna diplomacija je mehanizem OZN za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, ki z diplomatsko - političnimi sredstvi zmanjšuje napetosti in konflikte med člani mednarodne skupnosti preden le - ti izbruhnejo v oborožen konflikt. Čeprav je mehanizem za preventivno diplomacijo del strukture OZN že od ustanovitve¹, je bil do konca hladne vojne dokaj nemočen. Na pobudo VS je generalni sekretar Boutros Ghali v letu 1992 pripravil poročilo z naslovom Dnevni red za mir (Agenda for Peace), v katerem je predstavil nekatera priporočila za izboljšanje mehanizmov OZN za preventivno diplomacijo, ohranjanje in ustvarjanje miru (Grizold, 1994: 464).

¹ Nekdanji generalni sekretar ZN Dag Hammarskjöld je omenjal idejo o preventivni diplomaciji že konec petdesetih in v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja (Björkdahl, 1999:55).

V Dnevnem redu za mir je preventivna diplomacija definirana kot akcija za preprečevanje sporov med stranmi v mednarodni skupnosti, za preprečevanje razvoja obstoječih nasprotij v konflikte ter omejevanje le-teh potem, ko že izbruhnejo. Izvajanje preventivne diplomacije zajema sledeče aktivnosti:

- ukrepi za izgradnjo zaupanja in sicer: zagotavljanje prostega pretoka informacij, sistematična izmenjava vojaških misij in drugi,
- neformalno pridobivanje dejstev prek pogovorov med generalnim sekretarjem OZN in vlado države članice ter formalno pridobivanje dejstev v okviru VS ali generalne skupščine (GS),
- zgodnje opozarjanje o različnih grožnjah,
- preventivna razporeditev sil,
- ustanovitev demilitariziranih con (Agenda for Peace, 1992).

Leta 2001 je Kofi Annan predlagal preimenovanje izraza »preventivna diplomacija« z izrazom »preventivno delovanje«. »Preventivna diplomacija je sredstvo za preprečevanje človeškega trpljenja in alternativno sredstvo dragim politično-vojaškim akcijam za reševanje konfliktov potem, ko ti že izbruhnejo. Čeprav je diplomacija dobro preizkušeno sredstvo za preprečevanje konfliktov, so izkušnje OZN v zadnjih letih pokazale, da se lahko v ta namen uporabijo tudi številni drugi ukrepi, in sicer: preventivna razporeditev sil, preventivna razorožitev, preventivna humanitarna akcija in preventivna izgradnja miru«. Zato se je generalni sekretar odločil za omenjeno preimenovanje. Ob tem je poudaril, »da mora biti preventivno delovanje omejeno zlasti na ukrepe, ki so omenjeni v šestem poglavju ustanovne listine OZN. Hkrati morajo ukrepi, navedeni v sedmem poglavju, ostati legitimno sredstvo, ki se ga v skrajnem primeru uporabi za preprečevanje grobih kršitev osnovnih človekovih pravic ali drugih resnih groženj miru« (Annan, v Igarashi, 2001).

Učinkovita preventiva strategija temelji na treh načelih :

1. zgodnji odgovor na znake težav,
2. celosten, v prihodnost usmerjen pristop k reševanju vzrokov za nasilne konflikte,
3. dolgoročen trud pri reševanju globljih vzrokov za nasilje.

Glavni cilji preventivnega delovanja so:

- preprečiti izbruh nasilnega konflikta,
- preprečiti razširitev konflikta, ki že traja ter

- preprečiti ponoven izbruh nasilja (The Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflicts², 1997:xviii).

Odgovornost za preprečevanje oboroženih spopadov ni samo v rokah ene države ali institucije, temveč si jo delijo številne mednarodne, regionalne in nevladne organizacije. Glavno vlogo pri preventivnem delovanju imajo po mnenju Carneige Commision on Preventing Deadly Conflicts (1997:105) države oziroma njihovi voditelji, ki se morajo sami odločiti ali in kako bodo ukrepali ob pojavu spora. Pri preprečevanju oboroženih konfliktov imajo pomembno vlogo tudi organi, agencije, programi in oddelki OZN.

Vloga glavnih organov OZN pri preprečevanju oboroženih konfliktov:

► *Generalna Skupščina* ima v skladu z 10., 11. in 14. členom Ustanovne listine na področju preventivne diplomacije široka pooblastila, saj lahko daje priporočila ter opozarja VS na situacije, ki predstavljajo potencialno nevarnost svetovnemu miru in varnosti, lahko pa tudi priporoči sredstva za rešitev opisanih situacij. Na področju preventivne diplomacije je GS naredila velik korak s sprejetjem resolucij 47/120 A in B z naslovom Dnevni red za mir ter resolucije 51/242 z naslovom Dodatek k Dnevnomu redu za mir. Po mnenju Kofija Anana bi morala GS v prihodnosti več pozornosti nameniti preventivnim temam ter pri tem upoštevati zlasti sledeče:

- mehanizmi za mirno reševanje sporov so najučinkovitejše sredstvo za preprečevanje konfliktov
- treba bi bilo oblikovati globalno pripravljenost za sodelovanje pri preprečevanju konfliktov s sprejetjem ustreznih norm, deklaracij in programov
- nadaljevati bi morali z raziskovanjem novih idej in konceptov ter s pogovori o temah, ki so povezane s preprečevanjem konfliktov
- s pogostejšimi pogovori med predsednikoma GS in VS bi morali okrepiti sodelovanje z VS.

► *Varnostni svet* je organ, ki nosi primarno odgovornost za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti, zato ima ključno vlogo na področju preprečevanja konfliktov. Osnova za preventivno akcijo VS je šesto poglavje Ustanovne listine. VS lahko razišče vsako situacijo

² Carnegie Commision on Preventing Deadly Conflicts so ustanovili leta 1994, da bi razvili celosten pristop k preprečevanju oboroženih spopadov. 16 mednarodnih voditeljev in učenjakov z dolgoletnimi izkušnjami s področja preprečevanja in reševanja konfliktov se je ukvarjalo predvsem z analizo vzrokov konfliktov in z okoliščinami, ki pripeljejo do izbruha religioznih in nacionalnih konfliktov.

oziroma spor, ki bi lahko ogrozil mednarodno varnost. Ker VS ponavadi posreduje šele po izbruhu nasilja, Annan predlaga nekatera sredstva za izboljšanje delovanja VS na tem področju. Med njimi so redno poročanje generalnega sekretarja o sporih, ki bi lahko ogrozili varnost, misije VS za ugotavljanje dejstev in oblikovanje novih mehanizmov za razpravljanje o preventivnih akcijah. Primer tovrstnih mehanizmov je ustanovitev pomožnega organa ali ad hoc neformalne skupine (dokument A/55/985- S/2001/574).

► *Ekonomski in socialni svet* je začel tesneje sodelovati z VS in GS, ko se je začelo obdobje t.i. integriranega pristopa k doseganju miru, varnosti, spoštovanju človekovih pravic in razvoja. Novo obdobje se je začelo leta 1998, ko je svet pomagal VS pri oblikovanju dolgoročnega programa za razvoj Haitija.

► *Mednarodno sodišče* je nepogrešljiv element sistema za mirno reševanje sporov, ki s sprejemanjem razzodb prispeva k mirni rešitvi različnih sporov med državami. Reševanje spora se začne, ko ga po posebnem dogovoru ali na zahtevo ene države predložijo sodišču. Postopek se lahko prekine, če se strani v sporu odločijo za rešitev s pogajanjem. K preprečevanju konfliktov pa Mednarodno sodišče prispeva tudi s sprejemanjem razzodb in nasvetov, s katerimi vpliva na identifikacijo razvojnih trendov in na razvoj mednarodnega prava. Mednarodno sodišče je v sedanjem obdobju bolj aktivno, kot kadarkoli doslej, saj rešuje spore z vseh koncev sveta. Države članice bi se morale, po mnenju Anana, zateči k mednarodnemu sodišču v zgodnješi fazi konflikta ter svoje spore pogosteje reševati po mirni poti.

► *Generalni Sekretar* že od same ustanovitve OZN s "tiho diplomacijo" in "dobrimi uslugami" sodeluje pri preprečevanju oboroženih spopadov. V skladu z 99. členom Ustanovne listine lahko generalni sekretar opozori VS o vsaki stvari, ki bi po njegovem mnenju lahko ogrozila svetovni mir. Preventivna diplomacija je pomemben del njegovih odgovornosti. Generalni sekretar lahko svojo vlogo na tem področju še okrepi s povečanjem števila misij za ugotavljanje dejstev in misij za izgradnjo zaupanja, regionalno prisotnostjo spodbujanjem skupnih preventivnih akcij z VS ter z izboljšanjem zmogljivosti in razpoložljivih virov za preventivne akcije (dokument A/55/985- S/2001/574).

Vloga in aktivnosti oddelkov, agencij in programov OZN pri preprečevanju oboroženih konfliktov:

► *Politična akcija:* Oddelek za politične zadeve (Department of Political Affairs (DPA)) je nov organ v sestavi OZN. Generalnemu sekretarju nudi politično pomoč pri zadevah s področja mednarodnih miru in varnosti ter pri nadzoru in reševanju sporov znotraj držav članic OZN. Ima izvršna pooblastila na področju preventivne diplomacije, ustvarjanja in graditve miru (Rambotsham, Woodhouse, v Jelušič, 2003: 64). Oddelek stalno izpopolnjuje mehanizme za zgodnje opozarjanje, analitične sposobnosti, sodelovanje z vladami držav in z regionalnimi organizacijami.

► *Mirovne operacije:* Z načrtovanjem in nadziranjem operativnih in političnih razsežnosti mirovnih operacij se ukvarja oddelek za operacije za ohranjanje miru (Department of Peacekeeping Operations (DPKO)). Po letu 1993 je poleg enot za načrtovanje vojaškega sodelovanja v mirovnih operacijah, slednji dobil še enote za načrtovanje sodelovanja civilne policije in enote za načrtovanje razminiranja, urjenja ter zbiranja izkušenj iz potekajočih operacij. Oddelek skrbi za pripravo novih operacij in usklajuje njihove dejavnosti, daje predloge za podaljšanje in zaključevanje potekajočih operacij ter določa pravila delovanja OZN v mirovnih operacijah (Rambotsham, Woodhouse, v Jelušič, 2003: 64).

Preventivna vloga mirovnih operacij je prišla do izraza zlasti v primerih preventivne razporeditve sil v primeru Makedonije, misije OZN v Centralni afriški republiki (MINURCA) in v operaciji OZN na Haitiju. Namenjena je krepitvi zaupanja v območjih napetosti oziroma med dvema polariziranimi skupnostima (Preventing Conflicts, www.un.org/cyberschoolbus/briefing/conflicts/prevention.pdf).

Preventivna razporeditev sil ima v primerjavi s tradicionalnimi mirovnimi operacijami³ sledeče prednosti:

1. *Z vidika finančnih in človeških virov je cenovno ugodnejša.* Od leta 1986 do leta 1993 so letni stroški mirovnih operacij OZN narasli z 234 milijonov na okoli tri milijarde

³ V tradicionalnih operacijah za ohranjanje miru sodelujejo samo vojaške osebe. Mandat tradicionalnih operacij je omejen samo na razmejevanje sprtih strani. Njihov cilj ni reševanje spora ali odpravljanje vzroka zanj, saj za te naloge skrbijo same sprte strani oziroma politični in diplomatski predstavniki mednarodne skupnosti. Naloga vojaških sil je vzdrževanje statusa quo in razmerja sil, v katerem so možna pogajanja. Za kompleksne mirovne operacije, med katere sodi tudi preventivna namestitve sil, pa je značilno sodelovanje vojaških in nevojaških sil, pri čemer so zlasti nevojaške mirovne sile zelo raznovrstne. V njih sodelujejo civilni policisti, visoki uradniki, civilni opazovalci, strokovnjaki za politične zadeve in nevladne organizacije (Jelušič, 2003: 61).

ameriških dolarjev. V oboroženih spopadih so življenje izgubili milijoni ljudi, povečalo se je število beguncev in razseljenih oseb. Do leta 1996 je v Makedoniji izgubil življenje »le« en član mirovne operacije, pa še ta v prometni nesreči. V letu 1996 so bili stroški vseh operacij OZN ocenjeni na 1,4 milijarde ameriških dolarjev, medtem ko je letni proračun misije UNPREDEP v tem letu znašal le 4,5 milijonov dolarjev. The Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflicts (Towards a Culture of Prevention, 1998: 7) je ocenila, da je sedem večjih spopadov v devetdesetih letih brez Kosova mednarodno skupnost stalo 199 milijard ameriških dolarjev. Temu pa moramo prišteti še stroške vpletenih držav. Prepričani so, da bi te stroške zmanjšali, če bi več pozornosti namenili preventivi.

2. *Je sredstvo za preprečitev zaostritve konflikta ter njegovo razširitev sosednje države.* Strah pred razširitvijo konflikta z ozemlja bivše Jugoslavije je bil eden izmed ključnih razlogov za namestitev sil OZN v Makedonijo.
3. *Je sredstvo za omejevanje konflikta.* Dlje kot traja konflikt, težje ga je rešiti, saj nezaupanje med stranmi naraste, nasprotujoče pozicije pa se okrepijo. V kolikor priložnost za preventivno akcijo ni pravočasno izkoriščena, se verjetnost za konstruktivno intervencijo občutno zmanjša (Sokalski, 1996: 36,37).

► *Razorožitev:* V okviru preventivne razorožitve gre predvsem za zmanjševanja števila ročnega strelnega orožja in lahke oborožitve v konfliktnih regijah, kot na primer v Vzhodni Slavoniji, Albaniji, El Salvadorju in drugje in za upočasnjevanje preprodaje ročnega strelnega orožja in lahke oborožitve, skratka, tistega orožja, ki se najpogosteje uporablja v sodobnih oboroženih spopadih ter tudi za oblikovanje ustreznih zakonskih okvirjev (Preventing Conflicts, www.un.org/cyberschoolbus/briefing/conflicts/prevention.pdf).

► *Nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic:* Dolgoročna preventiva mora vključevati tudi nadzor spoštovanja človekovih pravic, zato je generalni sekretar pozval države članice naj pristopijo k sporazumom o spoštovanju človekovih pravic in statutu mednarodnega kriminalnega sodišča (International Criminal Court).

► *Pomoč pri razvoju:* Samo s pomočjo pri razvoju se sicer ne more preprečiti oziroma končati konflikta, lahko pa veliko prispevajo k razvoju in uporabi sredstev za izgradnjo pravične in enakopravne družbe.

► *Humanitarna pomoč*: Vključuje zagotavljanje hrane in zdravstvene oskrbe ter raznovrstno pomoč beguncem. Pomembna je, ker lajša položaj v krizi prizadetih civilistov in z različnimi projekti, s katerimi skušajo preprečiti ponovni izbruh konflikta, ter s preprečevanjem notranje razselitve ljudi prispeva k preventivnemu delovanju.

► *Informiranje medijev in javnosti*: Množični mediji vplivajo na oblikovanje in mobilizacijo javnega mnenja. Strani v sporu manipulirajo z njimi, da bi vzpodbudili nasilje in izzvali oborožen konflikt. Prisotnost OZN to ublaži, saj zagotavlja nepristranskost informiranja javnosti ter tako zmanjšuje napetosti med stranmi v sporu.

► *Enakost spolov*: Ena od nalog preventivnega delovanja je tudi krepitev vladavine zakona ter zaščita pravic žensk. To pomeni zagotovitev enakosti spolov, ustavne, zakonodajne, volilne in druge pravice.

► *Preprečevanje kriminala in preprodaje drog* (dokument A/55/985- S/2001/574)

3.GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ MAKEDONIJE

Zemljevid 3.1: Geostrateški položaj Makedonije

(Vir: www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/mk.html)

Republika Makedonija leži v osrednjem delu Balkanskega polotoka. Skupna površina te kontinentalne države brez izhoda na morje znaša 25.713 kvadratnih kilometrov. Na severu meji na Srbijo in Črno goro, na vzhodu na Bolgarijo, na jugu na Grčijo, na zahodu pa na Albanijo. Skupna dolžina meja znaša 849 kilometrov. Najdaljša je meja z Grčijo (262 km), najkrajša pa z Bolgarijo (165 km) (Katardžiev, 1997: 199).

Makedonija je pomemben komunikacijski vozil in predstavlja glavno prometno povezavo v JV Evropi. Na njeno strateško in ekonomsko vlogo so vplivali: železniška povezava Makedonije preko Bolgarije z zahodno in vzhodno Evropo ter z Bližnjim in Srednjim Vzhodom, preko Albanije pa z Jadranom in jugozahodno Evropo ter izgradnja Balkanske transverzale vzhod-zahod. Skozi zelo dolgo zgodovinsko obdobje so bili na to področje vezani številni geostrateški interesi sosednjih držav in evropskih velesil. Makedonija je pomembna za varnost celotnega Balkana (Grizold, Tatalović, Cvrtila, 1999: 328).

4. MAKEDONIJA SKOZI ZGODOVINO

Skozi zgodovino so bile na ozemlju Makedonije zgrajene in porušene številne države. Proti koncu sedmega stoletja pred našim štetjem se je v zahodni Makedoniji začela uveljavljati država, ki se je imela za kraljevino. Ozemlje makedonske države se je dokončno oblikovalo v času vladavine kralja Filipa (359-336 pr.n.št.). Osvajanja Aleksandra Velikega so makedonsko vojaško silo močno izčrpala, zato so si jo Rimljani v času širjenja svoje oblasti na Balkanu podredili. Slovani so Makedonijo preplavili v šestem in sedmem stoletju. Konec desetega stoletja je Samuel združil makedonske Slovane v državo, ki pa je zaradi ponovno oživiljene bizantinske moči leta 1018 razpadla (Južnič, 1992: 1163-65).

Leta 1392 je Makedonija prišla pod vladavino turškega otomanskega imperija, ki je trajala pet stoletij. 19. stoletje je bilo obdobje intenzivnih diplomatskih aktivnosti in intervencij velikih sil na Balkanu, zaznamoval pa ga je tudi izbruh nacionalizma. Propadanje turškega cesarstva se je namreč zapletlo prav okoli Makedonije, poleg nacionalnih rivalstev med Grčijo, Bolgarijo in Srbijo so se vmešale tudi velike sile, ki so si skušale zagotoviti kar največji delež dediščine turškega cesarstva. Po tako imenovanem sanstefanskem miru, ki ga je po zmagi nad Turki нареkovala Rusija, je večji del Makedonije pripadel Bolgariji. Še isto leto so evropske sile sanstefansko rešitev makedonskega vprašanja učinkovito razveljavile. Berlinski kongres, najpomembnejši mednarodni forum, je namreč Makedonijo vrnil turškemu cesarstvu oziroma Turčiji (Južnič, 1992: 1168-69).

Po 23. členu berlinskega sporazuma naj bi vse otomanske province, tudi Makedonija, dobile poseben pravni status znotraj imperija, vendar ta člen ni bil izpolnjen. To je izzvalo revolucionarne aktivnosti in vstaje, med njimi razlovško leta 1876 in kresnensko vstajo leta 1878. Leta 1893 je bila pod vodstvom Goceja Delčeva ustanovljena notranja makedonska revolucionarna organizacija, katere cilj je bila samostojna makedonska država. 2. avgusta 1903 se je začela Ilindenska vstaja, ki so jo Turki zadušili.

Makedonija je bila ponovno okupirana med prvo in drugo balkansko vojno (1912-1913), ko so Srbija s Črno goro, Bolgarija in Grčija izgnale Turke in si ozemlje razdelile. 10% Makedonije je dobila Bolgarija (pirinski del Makedonije), 40% Srbija (vardarski del) ter 50% Grčija (egejski del). To delitev so potrdili s podpisom bukareškega sporazuma leta 1913. Na

Pariški mirovni konferenci leta 1919 je bil zavržen projekt ustanovitve avtonomne makedonske države in potrjena delitev iz Bukarešte. Leta 1935 je bila ustanovljen MANAPO (Makedonski nacionalni pokret), ki je vztrajal pri avtonomiji Makedonije. Prva sodobna makedonska država je bila vzpostavljena leta 1944 na prvi seji ASNOM (Antifašistično sobranje narodne osvoboditve Makedonije), kjer je bilo odločeno, da se Makedonija pridruži novi jugoslovanski federaciji (Mirčev, 1997: 18).

V novembru 1990 so izvedli prve svobodne in pluralne parlamentarne in lokalne volitve, ki se jih je udeležilo 84,85% volivcev in so bile mednarodno ocenjene kot uspešne in demokratične. Novo izvoljeni enodomni parlament (Sobranje) je bil ustanovljen 8. januarja 1991 in je že konec istega meseca na svoji prvi seji sprejel Deklaracijo o suverenosti republike Makedonije. V parlamentu nobena stranka ni imela večine, zato je bila ob koncu februarja 1991 izbrana ekspertna vlada, ki se je takoj začela pripravljati na referendum o osamosvojitvi Makedonije (Mirčev, 1992: 384). Referenduma, izvedli so ga 8. septembra 1991, se je udeležilo 75,75% volilcev. Kar 95,1%, to je pomenilo 68,3 % vseh volilcev, je na vprašanje »Ali ste za samostojno in suvereno Makedonijo s pravico zveze s suverenimi državami Jugoslavije?⁴« odgovorilo pritrdilno (Katardžiev, 1997: 199). Dobra dva meseca kasneje je parlament sprejel ustavo Republike Makedonije, s katero je Makedonija pravno in dejansko razglasila svojo samostojnost.

Potem ko sta Slovenija in Hrvaška vložili zahtevi po priznanju, je »iz strahu, da se bo znašla v državi, ki jo bodo gospodovali Srbi, isto storila tudi Makedonija« (Pirjevec, 2001: 105). V začetku decembra 1991 je predsednik Gligorov predsednike držav in vlad vseh držav članic OZN uradno zaprosil za priznanje neodvisne in samostojne države Republike Makedonije. Arbitražna komisija Evropske Unije (EU), tako imenovana Badinterjeva komisija, je v začetku januarja 1992 na podlagi strokovne analize ugotovila, da izmed držav bivše Jugoslavije pogoje za mednarodno priznanje⁵ izpolnjujeta le Slovenija in Makedonija.

Slovenija in Hrvaška, ki sicer ni izpolnjevala pogojev, sta bili priznani še isti teden, Makedonija pa zaradi veta, ki ga je vložila Grčija, ni bila priznana. Kljub temu so jo takoj po

⁴ Med procesom razpadanja SFRJ se je Makedonija zavzemala za prenovno in ohranitev federacije, ki bi zastopala njene interese proti neprijaznim sosedom. Če to ne bi bilo mogoče, bi bila za Makedonijo sprejemljiva tudi konfederacija. (Meier, 1996: 272)

⁵ Pogoj demokratične samoodločbe in ustanovitve države, notranja suverenost in nadzor nad državnim ozemljem ter ustava, ki zagotavlja vse človekove, politične in manjšinske pravice. (Gligorov, 1992: 1157)

razglasitvi samostojnosti priznale Bolgarija, Slovenija, Hrvaška, Turčija in nekatere druge države. Aprila 1993 je postala polnopravna članica OZN in do konca leta 1994 vzpostavila diplomatske odnose s 50 državami, vključno z večino držav članic Varnostnega sveta OZN.

5. VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI MAKEDONIJE

V Strategiji nacionalne varnosti iz leta 1998 so poudarili, da se Makedonija, kot vse ostale države, srečuje z viri ogrožanja nacionalne varnosti, ki so značilni za obdobje po koncu hladne vojne. Kot glavni zunanji viri ogrožanja nacionalne varnosti so navedeni: aspiracije nekaterih sosednjih držav po oblikovanju velikih nacionalnih držav, ki bi vključevale tudi ozemlje Makedonije, počasno uresničevanje mirovnega sporazuma o Bosni in Hercegovini (Daytonski sporazum) ter možnost razširitve konflikta na Kosovu. Notranji viri ogrožanja nacionalne varnosti pa so predvsem medverski in medetnični konflikti, terorizem, tihotapljenje drog in orožja ter porast militantnega nacionalizma (Whitebook, 1998). Med slednje pa lahko uvrstimo tudi politično in ekonomsko in socialno nestabilnost.

5.1 ZUNANJI VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI

5.1.1 Odnosi s sosednjimi državami

► Odnosi z GRČIJO

Takoj po razglasitvi samostojnosti se je Makedonija znašla v sporu z Grčijo. V središču tega spora so bila štiri vprašanja (Lefebvre, 1994: 713):

1. deli ustave, zlasti del, ki govori o zaščiti Makedoncev v sosednjih državah, predvsem Bolgariji in Grčiji, in ki po grški interpretaciji vzpodbuja ozemeljske zahteve do Grčije;
2. ime Makedonija, ki pripada izključno grški nacionalni in kulturni dediščini;
3. državna zastava, v katero so vključili zvezdo Aleksandra Velikega;
4. Beli stolp, simbol na državni valuti, ki je podoben simbolu grškega mesta Solun.

Grčija ni priznala niti makedonske države, naroda in jezika, niti makedonske manjšine v svoji državi.⁶ Za grško politiko so bili Makedonci Grki, Makedonija pa grška že od Antike.

⁶ Po koncu državljanske vojne leta 1949 je tako na primer okoli 50.000 Makedoncev zaradi surovih represalij in diskriminacije prebežalo iz Grčije v druge evropske države, med njimi največ v Makedonijo (Katardžiev, 1997: 206).

Poudarjali so, da je ime Makedonija grškega izvora, zato je del grške lastnine. Zahtevali so spremembo imena, zastave in določenih delov ustave.

Po mnenju nekaterih avtorjev (Isaković, 1997: 3) Grčija leta 1992 ni priznala Republike Makedonije predvsem zaradi strahu pred makedonskimi ozemeljskimi zahtevami po južnem delu Grčije. Da bi pomirili njihove strahove, je makedonski parlament januarja 1992 k ustavi sprejel amandma o nevmešavanju v notranje zadeve suverenih sosednjih držav. Kljub temu je grško stališče do vprašanja imena ostalo nespremenjeno. Grčija je avgusta 1992 za več mesecev uvedla delno gospodarsko blokado in sprožila val protimakedonskih demonstracij v mestih po Evropi, Severni Ameriki in v Avstraliji. Na tisoče Grkov je s transparenti »Makedonija je bila, je in zmeraj bo grška«, »Makedonska zgodovina je grška zgodovina« in »Makedonija = Grčija« protestiralo proti priznanju Republike Makedonije (Danforth, 1997: 30).

V reševanje napetih odnosov med državama se je vključila mednarodna skupnost, zlasti OZN, EU in Združene države Amerike (ZDA). Delni uspeh v pogajanjih so dosegli leta 1993, ko je bila Makedonija pod začasnim imenom FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia) sprejeta v OZN. Ker še zmeraj niso ugodili njenim zahtevam po spremembi imena in zamenjavi nacionalnih simbolov, je Grčija v letih 1994-95 proti svoji severni sosedu uvedla popolno gospodarsko blokado. Uradno je priznala Makedonijo šele konec leta 1995, ko sta zunanja ministra po dolgotrajnih pogajanjih podpisala bilateralni sporazum, tako imenovani Interim Accord, ki ureja odnose med državama (Greco, 1999: 81). Grčija je takoj odprla svoje meje, odpravila gospodarsko blokado, podprla Makedonijo v mednarodni skupnosti ter ustavila protimakedonsko propagando. Makedonija je spremenila zastavo in se obvezala k vzajemnemu zaupanju in dobrim sosedskim odnosom. V sporazum je bila vključena klavzula, da bosta državi nadaljevali pogovore o različnih stališčih glede imena »Makedonija«, čeprav brez obveznosti slednje, da spremeni ime, pri čemer je vztrajala Grčija (Mirčev, 1997: 13).

► Odnosi z BOLGARIJO

Bolgarija je bila prva država, ki je kljub grškemu nasprotovanju priznala Makedonijo, čeprav je poudarila, da gre le za priznanje države in njenega imena, ne pa tudi makedonskega naroda in jezika.

Nasprotovanje, da prizna makedonski narod je obrazloženo na dva načina: kot težnja, da se dokaže, kako v Bolgariji (Pirinski Makedoniji) ni Makedoncev⁷ in kot izraz ozemeljskih zahtev do Makedonije, v kateri, kot trdijo, ne živijo Makedonci pač pa Bolgari (Tatalović, 1999: 1048). Za bolgarsko politiko in znanost so Makedonski Slovani oziroma Makedonci že od desetega stoletja Bolgari. To utemeljujejo z zgodovinsko, etnično, jezikovno in kulturno povezanostjo Makedonije z Bolgarijo. Zgodovinskega obstoja makedonskega naroda ne priznavajo in so po drugi svetovni vojni, ko je nastala makedonska država, to sprejeli kot »napad na bolgarsko nacionalno bit v Makedoniji oziroma na Balkanu« (Katardžiev, 1997: 202). Makedonski jezik je z vidika bolgarske vlade zgolj dialekt bolgarskega jezika, ki je v Bolgariji brez posebnega statusa. Posledično so Makedonci zanje »Bolgari po jeziku« (Isakovič, 1997).

Tako imenovana ideja o Veliki Bolgariji je v bolgarski politiki ostala prisotna tudi po letu 1992. S stalnim razvojem odnosov med državama so želeli okrepiti svoj vpliv v Makedoniji in s pomočjo Sofiji naklonjenih makedonskih političnih strank ustvariti prepričanje, da bi nekoč ob večji gospodarski ali socialni krizi ali enostavno z odločitvijo večine lahko prišlo do priključitve Makedonije k Bolgariji (Vukadinović, 2002: 28).

Priložnost za rešitev nasprotij med državama se je ponudila ob zamenjavi političnega vodstva. Eden izmed glavnih ciljev nove zahodno usmerjene bolgarske vlade je bil obuditi sodelovanje z državami v regiji, na drugi strani pa je bila glavna stranka v novi makedonski koalicijski vladi VMRO-DPMNE (Demokratska stranka makedonske nacionalne enotnosti) že od nekdaj bolgarsko usmerjena. V letu 1999 so uspešno rešili vprašanje jezika, ki je do tedaj resno oviralo sodelovanje na ostalih področjih. V medsebojnih odnosih sta državi ubrali bolj pragmatično in ekonomsko usmerjeno pot (Greco, 1999: 81).

⁷ Bolgarska vlada je makedonsko manjšino prezirala, njen obstoj so po drugi svetovni vojni sicer priznali, a so ga kasneje zanimali (Lefevbre, 1994: 718). Od leta 1948 dalje so v pirinskem delu Makedonije izvajali represijo na vse, ki so javno razglašali svojo makedonsko pripadnost (na primer člani ilegalne skupine OMO Ilinden).

► Odnosi z ZVEZNO REPUBLIKO JUGOSLAVIJO

Politika ZRJ v odnosu do samostojne Makedonije je temeljila na enotni programski politiki takratne oblasti v Srbiji, katere cilj je bil »vsi Srbi v eni državi⁸« (Katardžiev, 1997: 201). Makedonci so bili zanje le južni Srbi, Makedonija pa južna Srbija. Po besedah Kira Gligorova (1992: 1158) so v Srbiji v tistem času obstajali močni centri politične moči, ki so menili, da so Makedonijo pridobili že v balkanskih vojnah, zato kot del vojnega plena pripada Srbiji.

Po podpisu dogovora o umiku med makedonskim predsednikom Gligorovom in zveznim sekretarjem za narodno obrambo, 21. februarja 1992, je Jugoslovanska armada mirno zapustila državo. Makedonske enote so že 11. marca zasedle meje, določene za razmejitev med obema državama, vendar srbska politika teh meja ni javno priznala. Makedonija je bila edina država bivše Jugoslavije, ki je na miren način izpeljala svojo pot v neodvisnost, vendar je Milošević še naprej menil, »da gre za umetno tvorbo, ki nima večjih oziroma dolgotrajnejših možnosti za normalno življenje« (Vukadinović, 2002: 132). V to je bil tako prepričan, da je grškemu premieru Micotakis okoli novega leta 1991/92 predstavil predlog razdelitve Makedonije med obe državi, ki pa naj bi ga slednji zavrnil (Meier, 1997: 274).

Makedonske oblasti so verjele, da se Srbija nikoli ne bo odrekla nameri po kontroliranju Makedonije, zaradi česar je predstavljala največjo grožnjo makedonski varnosti. Bali so se, da bo vlada iz Beograda potem, ko konflikta na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini ne bosta več v ospredju, »obrnila svoje topove« proti Makedoniji. Ta strah se je zmanjšal, ko sta se državi aprila 1996 obojestransko priznali (Isaković, 1997 :4). Verjetnost neposrednega napada na Makedonijo je bila majhna, kljub temu pa so se bali, da bo Milošević z namenom, da bi destabiliziral makedonsko državo, sprožil nemire med Srbi, ki živijo v Makedoniji, (Ackermann, 1996: 411) ali da bo sprožil proces etničnega čiščenja na Kosovu. Po predvidevanjih analitikov bi v tem primeru vojaško posredovala Albanija in mogoče celo Bolgarija, Grčija in Turčija (Abazi, 1997:210).

⁸ Takoj po referendumu leta 1991 je eden izmed srbskih podpredsednikov dejal, da naj bi v Makedoniji živelo 300.000 Srbov, ki so »zatirani« Po podatkih štetja iz leta 1991 pa naj bi v Makedoniji živelo le 43.000 Srbov, od tega 15.000 vojaškega in carinskega osebja s svojci (Meier, 1997: 274).

Beograd je sicer priznal Makedonijo, vendar je sporno vprašanje meje kljub temu ostalo nerešeno⁹. Poročali so o več obmejnih incidentih med enotami obeh držav, vendar do resnejših vojaških soočenj ni prišlo.

► Odnosi z ALBANIJO

V Albaniji so ustanovitev nove države pozdravili predvsem zato, ker so v njej videli protiutež Srbiji, hkrati pa je to močno razburilo Grčijo. Albanija in Makedonija sta zato, da bi zagotovili neoviran prehod Albancev v Makedonijo in omogočili Albancem iz obeh držav ponovno združitev s sorodniki, takoj odprli svoje meje. Junija 1992 sta se srečala predsednika obeh držav in javno izrazila namero o sodelovanju. Kljub vsemu pa albanske namere o združitvi vseh Albancev v okviru ene države ne gre zanemarjati (Tufan, 1997: 291).

»Strateški cilj Albancev, ki so razdeljeni med tri politične entitete: Albanijo, zahodno Makedonijo in Kosovo, je združitev v eni državi.« (Glenny, 1996: 137). Korenine ideje o tako imenovani Veliki Albaniji izvirajo iz 19. stoletja, ko je bila na pobudo Turčije ustanovljena Albanska liga - Kongra, poznana kot Prizenska liga. Ta je kmalu postala nosilka ideje o avtonomni Albaniji, pri tem pa je bil v njeno ozemlje vključen velik del Makedonije in Epira (Katardžiev, 1997: 210-211). Novoizvoljeni grški predsednik Sali Berisha, je odkrito govoril o svoji nameri o oblikovanju Velike Albanije, vendar je bila glede na razmere v državi uresničitev tovrstne ideje nemogoča. Albanija je namreč ena najrevnejših evropskih držav, ki je »skoraj v celoti odvisna od mednarodne pomoči, od hrane do orožja« (Vukadinović, 2002: 33).

Vzrok sporov med Albanijo in Makedonijo je položaj Albancev, ki živijo v zahodnem in severozahodnem delu Makedonije. To vprašanje so radikalizirale nekatere albanske stranke v Makedoniji, ki usklajujejo svojo politiko s strankami na Kosovu in v Albaniji. Albanija je sicer priznala Makedonijo, vendar jo ima za državo, ki ne pripada zgolj makedonskemu narodu. Zavzema se za reševanje problema Albancev v Makedoniji po mirni, diplomatski

⁹ Glede na poročila mednarodnih opazovalcev je bilo spornih kar 76 km² meje, in sicer območje okrog Tanuševcev in Šar planine ter gori Kopiliaca in Jaznice (The Balkans, 1999: 401). Poglavitno jabolko spora je poleg naštetega predstavljal samostan Prohorja Pčinjskega, ki ga imajo Makedonci za simbol svoje državnosti, saj je bil stoletja pomembno jezikovno in kulturno središče (Pirjevec, 2001: 585).

poti, hkrati pa je poudarila, da v primeru izbruha oboroženega konflikta ne bo stala križem rok, temveč bo pomagala albanski manjšini (Tatalović, 1999: 1048).

Razvoj odnosov med državama je v preteklem obdobju med drugim resno zaviral tudi nestabilen politični položaj v Albaniji. Med krizo leta 1997 je albanska vlada albanskim skupnostim na Kosovu in v Makedoniji dostavila večje količine orožja. Nelegalni prestopi meje preprodajalcev orožja so se nadaljevali tudi v prihodnjem letu (Greco, 1999: 80). Kljub temu sta državi okrepili sodelovanje predvsem na ekonomskem področju, prek programa Partnerstvo za mir in regionalnih dogovorov pa tudi na vojaškem in varnostnem področju.

5.1.2 Vpliv konflikta na Kosovu

Kosovo je bilo v času bivše Jugoslavije kulturno, politično in ekonomsko središče vseh Albancev, ne glede na državo njihovega prebivališča. Znotraj Jugoslavije so iz različnih federalnih enot izoblikovali svojo etnično in kulturno skupnost, še posebej povezani pa so bili tisti, ki so živeli na Kosovu in v Makedonji. V preteklosti so v Makedoniji pozorno sledili dogajanju na Kosovu, lahko celo rečemo, da so bile vse napetosti v Makedoniji prej odsev kosovskih aktivnosti, kot rezultat avtentičnega aktivizma makedonskih Albancev (Vankovska, 1999).

Začetek nasilja na Kosovu leta 1998 je odražal rastočo nestabilnost regije. Po desetletju pasivnega odpora proti srbski oblasti je sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja prišlo do radikalizacije albanskega upora, kar je pripeljalo do porasta albanskega nacionalizma tudi drugod v bivši Jugoslaviji (Ripley, 2001: 21-22). Vodje makedonskih Albancev so izjavljali, da bodo v primeru morebitnih spopadov podprli svoje rojake. Vladni krogi v Makedoniji so se bali, da bi to lahko izzvalo ZRJ, da neposredno ali s pomočjo paramilitarnih sil posreduje v Makedoniji, kjer je ob severni meji strnjeno naseljena srbska manjšina.¹⁰ Val beguncev s Kosova bi ob eskalaciji spopadov ogrozil varnost Makedonije, saj se bi posledično močno spremenilo razmerje med Makedonci in Albanci (celo v razmerje 1:1). Zaradi tega so v

¹⁰ Strah pred morebitnimi prodori je bil po mnenju dr. Žabkarja (1998: 25) z vojaškega vidika povsem utemeljen, saj makedonska vlada ni imela ne protioklepne orožja ne orožja za zračno obrambo, da bi se jim lahko učinkovito. Po odhodu iz države je namreč jugoslovanska vojska s seboj odpeljala skoraj vso opremo in oborožitev, zato je bila Makedonija skoraj razorožena.

Makedoniji razpravljali o vzpostavitvi tranzitne poti Tetovo - Gostivar – Debar - Peshkopi za prehod beguncev s Kosova skozi Makedonijo v Albanijo (Žabkar, 1998: 25-26).

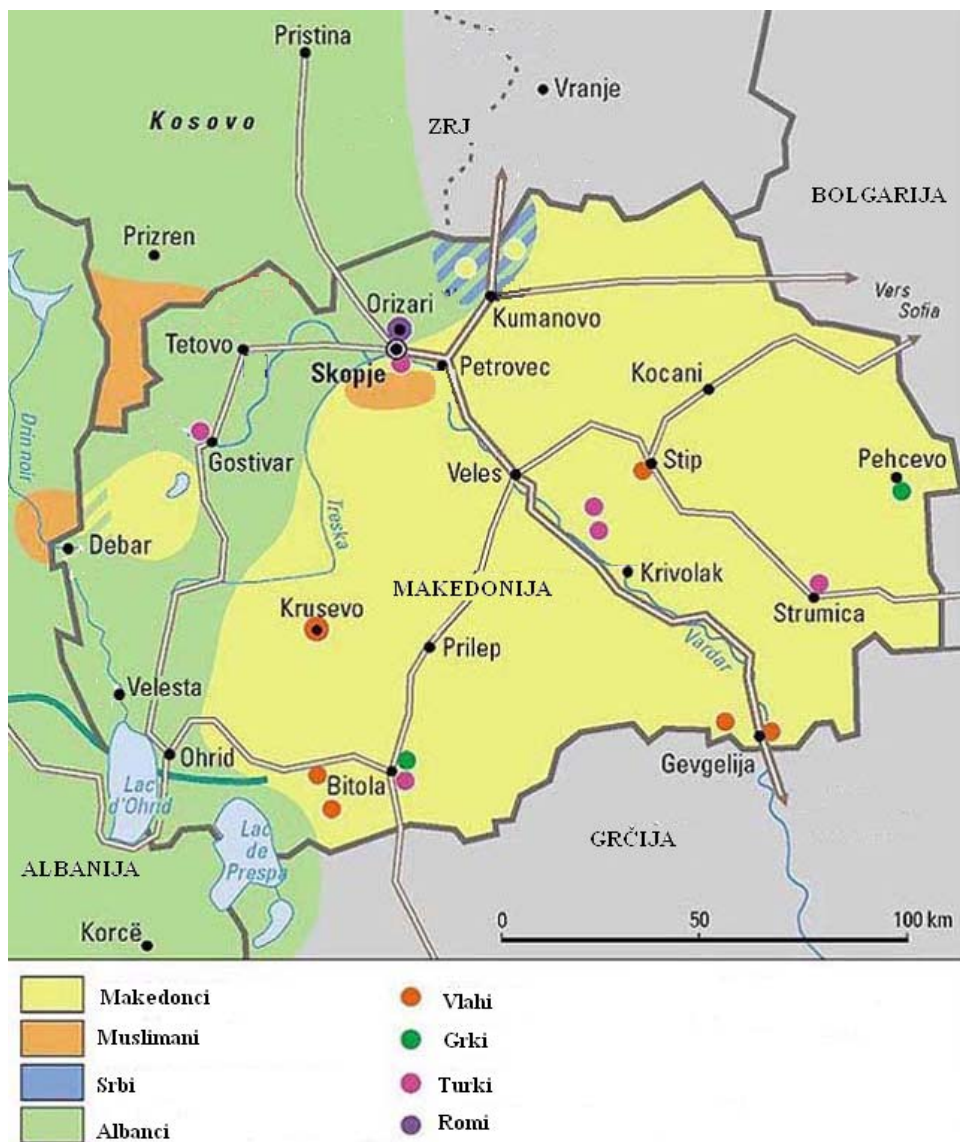
Večina beguncev iz Kosova je šla v Črno goro in Albanijo. Koliko jih je ostalo v Makedoniji, ni bilo znano, delno tudi zato, ker makedonske oblasti niso uradno priznale njihovega obstoja. Da ne bi izzvali negativnih reakcij večinskega prebivalstva, so begunce iz Kosova uradno imenovali »gostje albanskih družin v vzhodni Makedoniji« (Vankovska, 1999). Po nekaterih podatkih naj bi v Makedoniji živelo okoli 130.000 neregistriranih Albancev, ki so večinoma prišli iz Kosova (The International Commission on The Balkans, 1996: 295).

Potencialno grožnjo je predstavljala tudi morebitna razširitev terorističnih aktivnosti Osvobodilne vojske Kosova (OVK) v Makedonijo. V septembru 1998 je makedonska policija aretirala tri domnevne člane OVK, ki so bili osumljeni sodelovanja pri treh silovitih eksplozijah v različnih makedonskih mestih julija istega leta. OVK je vzpostavila svojo infrastrukturo v Makedoniji, vendar je zanikala načrte za razširitev konflikta na njeno ozemlje (Greco, 1999: 78).

5.2 NOTRANJI VIRI OGROŽANJA NACIONALNE VARNOSTI

5.2.1 Medetnični in medverski odnosi

Zemljevid 5.2: Etnična sestava Makedonije

(Vir: www.monde-diplomatique.fr/cartes/macedoniedpl1999)

Za Makedonijo predstavlja največji etnični in verski problem položaj albanske manjšine. Slednja je strnjeno naseljena v zahodnem delu države ob meji z Albanijo, v jugozahodnem delu ob meji s Srbijo in Črno goro (Kosovo) ter v Skopju in Kumanovu. Albanska manjšina tvori večinsko prebivalstvo v več mestih, na primer v Tetovem, Gostivarju in v Kičevem. Izhajajoč iz popisa prebivalstva iz leta 1994, živi v Makedoniji poleg 1,288.330 Makedoncev

še 442.914 Albancev, 77.252 Turkov, 43.732 Romov, 39.260 Srbov, 15.315 Muslimanov, 8.467 Vlahov ter 22.607 pripadnikov drugih nacionalnosti. V Makedoniji je 66,5 % makedonskega prebivalstva, 22,9 % albanskega, 4,5% turškega, 2,3 % romskega, 2 % srbskega, 0,8 % muslimanskega prebivalstva, 0,4 % Vlahov in 1,2 % prebivalcev drugih nacionalnosti. (Ortakovski, 1997:117-118).

Čeprav sta v preteklosti makedonska in albanska etnična skupina razvili vsaj osnovno raven etnične tolerance, ne moremo govoriti o dejanski integraciji. Makedonci in Albanci so že od nekdaj živeli drug ob drugem kot dva ločena svetova z različno kulturo, etničnim izvorom, jezikom, tradicijo ter religijo¹¹ (Vankovska - Cvetkovska 1996: 86). Njihovi odnosi so bili omejeni na izogibanje konfliktom in na prostovoljno segregacijo, pri čemer je krepitev skupinske identitete¹² ene skupine nasprotna zaznala kot grožnjo lastni identiteti. Medetnični odnosi so temeljili na načelu tako imenovane »etnične varnostne dileme« (Vankovska, 2003: 234).

Odnosi med etničnima skupinama so bili večkrat zelo težavni. Albanci so leta 1991 bojkotirali referendum o neodvisnosti in popis prebivalstva, albanska parlamentarna skupina je bojkotirala sprejetje nove ustave, v letu 1992 pa so organizirali lasten referendum, na katerem se jih je 90% opredelilo za neodvisnost. V začetku novembra 1993 je policija aretirala skupino Albancev, med katerimi je bil tudi namestnik makedonskega obrambnega ministra. Obtoženi so bili poskusa oblikovanja paramilitarnih sil ter vzpostavitve avtonomne republike Ilirda. Temu naj bi sledila odcepitev ter združitve z Albanijo in neodvisnim Kosovom. V letu 1994 so v zahodnem delu države razglasili avtonomno republiko Ilirdo.

Prišlo je do več oboroženih spopadov med državnimi policijskimi silami in albanskimi protestniki, ki so se končali s smrtnim izidom, na primer incident na tržnici Bit Pazar, kjer je policija ustrelila štiri protestnike. Zaprtju albanske univerze v Tetovu so sledili množični protesti. Ubit je bil albanski protestnik, nekatere vodilne albanske akademike pa so zaprli in jih obsodili spodbujanja nasilja. Leta 1997 so med demonstracijami zaradi sprejetja novega zakona o izobešanju nemakedonskih zastav in nasilne odstranitve albanskih in turških zastav z

¹¹ Večina Makedoncev pripada pravoslavni veri, večina Albancev pa muslimanski veri. V Makedoniji je 59% pravoslavcev, 26% je muslimanov, 4% katolikov, 1% protestantov ter 10% ostalih (www.b-info.com/places/Macedonia/republic/CIA-factbook.shtm/).

¹² Gre za uporabo simbolov, jezika ter izražanje verske in kulturne pripadnosti.

vladnih stavb umrli trije ljudje, več kot petsto pa so jih aretirali (Regional Surveys of the World, 2002: 392-394).

Ustava je Albancem v državi podelila status narodnosti¹³. Albanska manjšina, ki je bila že od osamosvojitve zastopana v parlamentu in vključena v državno upravljanje, se je vseskozi borila za svoje pravice. Zahtevali so spremembo statusa svojega naroda in jezika, več pravic na področju izobraževanja ter omejitev diskriminatorne prakse.

Njihove zahteve so vključevale:

1. ustanovitev albanske univerze v Tetovu oziroma univerzitetno izobraževanje v albanskem jeziku;
2. medijsko poročanje v svojem jeziku;
3. bolj sorazmerno zastopnost Albancev v organih odločanja;
4. priznanje albanskega jezika za drugi uradni jezik;
5. večjo avtonomnost oziroma priznanje statusa drugega konstitutivnega naroda;
6. uporabo svojih nacionalnih simbolov.

Sčasoma so dosegli sporazume glede nekaterih zahtev. Povečali so število ur oddajanja v albanskem jeziku na nacionalni televiziji in radiu in ustanovili več zasebnih albanskih televizijskih in radijskih postaj ter časopis v albanskem jeziku. Ustanovitev univerze v Tetovu so oblasti sicer zatrle, a niso ukrepale, ko se je šolanje v albanskem jeziku nadaljevalo po zasebnih hišah in domovih. Kljub temu je večina vprašanj, povezanih s statusom albanske manjšine, ostala nerešena, med njimi tudi vprašanje statusa albanskega jezika in naroda (Poulton, 2000: 185-191).

Makedonija se spopada s hudim demografskim problemom. V Makedoniji je bilo leta 1961 okoli 71% prebivalstva makedonske narodnosti. Deset let pozneje jih je bilo le še okoli 69%, še deset let pozneje pa samo 67% (Tabela 5.1). Leta 1961 je bilo v Makedoniji 13% Albancev, deset let pozneje 17%, še deset let pozneje pa že 20%. Po uradnih podatkih Albanci

¹³ Ustava imenuje narodne manjšine »pripadniki narodnosti«, ki imajo pravico, da svobodno izražajo, negujejo in razvijajo svojo istovetnost in narodne posebnosti ter pravico, da zaradi izražanja in razvijanja svoje istovetnosti ustanovijo kulturne in umetniške institucije, znanstvena in druga združenja. Republika jim zagotavlja zaščito etnične, kulturne in verske identitete, narodnosti ter v osnovnem in srednješolskem izobraževanju pravico do pouka v svojem jeziku, kot je to opredeljeno z zakonom (68. člen Ustave Republike Makedonije, v Tatalović, 1999: 1044).

danes predstavljajo 25%, po neuradnih pa več kot 35% vseh makedonskih državljanov. Po izračunih naj bi se v naslednjih petnajstih letih število Albancev v Makedoniji podvojilo, kar bi Makedonci lahko dosegli šele čez 48 let. Že čez dve leti se bo zaradi visoke stopnje rodnosti Albancev skupno število makedonskih državljanov povečalo za slabega pol milijona. Lahko se zgodi, da bodo Makedonci čez 15 let postali manjšina v svoji lastni državi, medtem ko Albanci utegnejo že leta 2015 postati večinski prebivalci Makedonije (Tunjić, 2001: 15).

Tabela 5.1: Spreminjanje deleža Makedoncev in Albancev v strukturi prebivalstva Makedonije od leta 1953 do 1994

	1953	1961	1971	1981	1991	1994
Makedonci	66%	71%	69%	67%	65%	67%
Albanci	12%	13%	17%	20%	22%	23%

Vir: Statistični letopis Republike Makedonije 1998, v Minorities presence in political life - Republic of Macedonia

5.2.2 Ekonomska in socialna nestabilnost

Številni ekonomisti so menili, da makedonska ekonomija ločitve od jugoslovanske ekonomije ne bo preživela, saj je bilo kar 80% gospodarske proizvodnje in reprodukcije vezanih na ostale jugoslovanske republike. Od tega kar 52% na Srbijo, 28% pa na ostale republike (Mirčev, 1992: 387). Leta 1991 so državne rezerve znašale le pet milijonov ameriških dolarjev, brezposelnost je bila okoli 25-odstotna. Državne energetske, živilske in rezerve zdravil niso zadoščale niti za tri mesece (Mirčev, 1997: 11).

V začetku devetdesetih sta makedonsko gospodarstvo močno prizadela učinek mednarodnih sankcij proti ZRJ in grški embargo. Makedonska trgovina je bila skoraj v celoti vezana na trgovinsko os sever – jug, gospodarstvo pa je bilo popolnoma odvisno od zunanjih virov nafte in plina ter dobave strojne opreme in delov. Zato je bilo zelo pomembno, da razvije trgovske vezi s sosednjimi državami, kot sta Grčija in ZRJ, ter preko njih z vzhodno Evropo. Ob zaprtju meja ji je bil onemogočen dostop do obeh najpomembnejših tržišč, to sta Srbija in Grčija. Rezultat tega je bil konstanten padec BDP, ki se je, kot je razvidno tudi iz Tabele 5.2, do leta 1995 razpolovil (Crane, Tibbits in Zietlow, 2001: 115).

Po ocenah vlade je imelo makedonsko gospodarstvo v letu 1992 milijardo ameriških dolarjev izgube. Cene so se samo v marcu istega leta dvignile kar za 38 odstotkov (www.b-info.com/places/Macedonia/republic/CIA-factbook.shtm/). Mesečne izgube v tem obdobju so znašale med 50 in 60 milijonov ameriških dolarjev. Zaposlenost se je v primerjavi z letom 1989 zmanjšala za več kot tretjino, v letu 1995 je bila nezaposlenost okoli 35-odstotna. Investicije so bile popolnoma zaustavljene, saj domači in tuji investitorji niso hoteli vlagati v tako tvegano gospodarstvo. Vlada je po uvedbi lastne nacionalne valute v letu 1992 v naslednjem letu z namenom stabilizacije ekonomskega razvoja nadaljevala z izvajanjem ekonomskih reform, med njimi je bila reforma bank, denarna in strukturalne reforme, kljub temu pa do leta 1994 ni oblikovala celostnega makroekonomskega stabilizacijskega programa (Saveska, 1999).

Nominalne plače so bile nizke, polovica zaposlenih več mesecev ni dobila plačila za svoje delo, število socialno ogroženih je naraščalo iz dneva v dan. Zdravstvena oskrba je bila neučinkovita, deloma zaradi zastarele opreme, plače v zdravstvenem sektorju pa so bile prenizke. Pokojnin niso izplačevali, saj so bila ta sredstva porabljena v druge namene. Našteto je skupaj z visoko nezaposlenostjo tako izčrpalo Državni sklad za socialno varnost, da sta bila sistem za socialno varnost in pokojninski sistem tik pred zlomom (Bos, 2003: 107). Padeč življenjskega standarda je negativno vplival tudi na medetnične odnose v državi, saj so tako Albanci kot tudi Makedonci trdili, da jih je prehod k tržnemu gospodarstvu bolj prizadel kot druge. Makedonci so bili zaradi privatizacije verjetno res bolj prizadeti, saj so bili večinoma zaposleni v industrijskem sektorju v lasti države, medtem ko se je večina Albancev ukvarjala s kmetijstvom (Lund, 1999).

Z ukinitvijo grškega embarga in mednarodnih sankcij leta 1995 se je po petih letih recesije ekonomska situacija začela postopoma izboljševati. Številni problemi so ostali nerešeni, med njimi tudi nezaposlenost, ki je bila v letu 1997 še zmeraj visoka, in sicer 31,09 - odstotna. Povprečna mesečna plača se je v letu 1998 dvignila na približno 179 ameriških dolarjev, kar po ocenah ni zadostovalo niti za nakup hrane za štiričlansko družino. Posledično je prišlo do porasta sive ekonomije (Poulton, 2000: 119).

Tabela 5.2: Prikaz gibanja nekaterih najpomembnejših ekonomskih kazalcev za obdobje 1991-1999

	1991	1993	1994	1995 ¹⁴	1996	1997	1999
BDP (miliard \$)	3,82	1,9	1,5	1,5	1,3	1,3	3,4
BDP per capita (\$)	3,110*	2,600	3,200	3,100	3,400	3,600	3,900
Rast BDP (%)	-18*	-37,0	-8,2	-3,0	0,9	1,5	2,5
Inflacija (%)	114,9*	349,8	123	16	2,5	1,3	-1,1

(Viri: Military Balance, letniki: 93/94, 94/95, 96/97, 98/99 in 2000/2001 razen:

*Podatki z internetne strani: www.b-info.com/places/Macedonia/republic/CIA-factbook.shtml/)

5.2.3 Politične razmere

Razmere so bile težke tudi na notranjepolitični sceni. Zaradi neodločenega izida volitev, saj tako na volitvah leta 1990 kot tudi leta 1994 nobena stranka ni dobila večine glasov, je bilo težko doseči in ohraniti parlamentarno večino. Posledično je prihajalo do medstrankarskih razprtij in kratkotrajnih koalicij, kar se je odražalo v trajni parlamentarni krizi (Lefebvre, 1994: 724).

V parlamentu sta si sedeže skoraj na polovico razdelili dve skrajno nacionalno usmerjeni stranki, in sicer VMRO-DPMNE (Demokratska stranka makedonske nacionalne enotnosti) in PDP/NDP (Albanska stranka demokratičnega napredka). Kmalu po izvolitvi sta zaradi nekaterih dejavnikov, izhajajočih iz njune nacionalno usmerjene politike, izgubili ugled in avtoriteto v očeh javnosti. Ti dejavniki so bili:

- nerealnost obljub, da bodo hitro in radikalno rešili vprašanje medetničnih odnosov,
- povezovanje s tako imenovanim »zunanjim dejavnikom« in njegov vpliv na njihovo politiko; VMRO-DPMNE se je namreč izrazito nagibala k Bolgariji ter tudi v določeni meri k HDZ (Hrvaška demokratska stranka) na Hrvaškem, v PDP/NDP pa je bilo dolgo čutiti vpliv Rugovove stranke na Kosovu pa tudi nekaterih strank iz Albanije,

¹⁴ Za primerjavo: v Sloveniji je leta 1995 BDP znašal 19 milijard dolarjev, BDP per capita 7,300 \$, rast BDP je bila 4,8%, inflacija pa 12,6% (Military Balance, 1996/97).

- uporaba neparlamentarnih, »boljševiških«, netolerantnih in včasih nasilnih pouličnih metod političnega boja (Mirčev, 1992: 388).

Makedonske in albanske stranke so za pridobitev glasov na volitvah že od nekdaj uporabljale etno-mobilizacijo množic, saj je bila to najlažja pot do javne podpore. Za oba bloka je bilo značilno pomanjkanje demokratične politične kulture, kar je razvidno že iz same strukture strank, ki je temeljila na konceptu »vodje« ter iz pripravljenosti strank do uporabe nasilja (Vankovska, 2003: 233). Pojav nacionalno usmerjenih strank je imel dvojen pomen. Po eni strani je to pomenilo napredek, v smislu, da so se narodnosti prek svojih strank bolj množično vključile v politično življenje, po drugi strani pa imajo te stranke nacionalno podlago, kar za politično življenje in pluralizem ni najboljše (Gligorov, 1992: 1157).

5.2.4 Ostali viri ogrožanja nacionalne varnosti

Posledice ekonomske recesije so bili porast organiziranega kriminala in korupcije ter tihotapljenje drog in orožja. Preprodaja drog in orožja ter tihotapljenje ljudi so se razširili zlasti v zahodnem delu Makedonije, ki je povečini naseljen z albanskim prebivalstvom. Delno so bile za to odgovorne tudi makedonske oblasti, ki so »bile vseh deset let odsotne iz tega dela države, tako so se ustvarile neke nevidne meje albanskega ozemlja ter postopoma oblikovala država v državi« (Međimorec, 2001: 92).

Tudi drugod po državi je imela policija veliko težav, saj so špekulanti, tihotapci in druge veje organiziranega kriminala uporabljali makedonsko ozemlje za dobičkonosne posle z ZRJ in preko njenega ozemlja z Republiko Srbsko in Republiko Srbsko Krajino (Žabkar, 1998: 24). Nekatera makedonska podjetja so bila tesno povezana z Miloševičevim režimom in vpletena v pranje denarja. Kljub pomanjkanju osebja in slabi opremljenosti je makedonska policija profesionalno in uspešno opravljala svoje delo ter s tem preprečila vsesplošno anarhijo. Makedonska vojska je zasegla večje količine orožja, ki so ga tihotapili Albanci čez albansko-makedonsko mejo. Vpleteni so bili celo najvišji albanski politiki v Makedoniji (Bos, 2003: 108).

Makedonija se je v tem času spopadala z domačim in tudi z mednarodnim terorizmom. Stabilnost države je bila resno ogrožena oktobra 1995, ob poskusu atentata na predsednika

Kira Gligorova. Odgovornosti za napad ni prevzel nihče, vendar so namigovali, da bi ga lahko izvedli tako albanski kot tudi makedonski nacionalisti (Security and Conflicts, 1995: 224).

Na Balkanu oziroma v Makedoniji naj bi že skoraj dve desetletji premišljeno in organizirano potekalo vzpostavljanje in utrjevanje islamske teroristične mreže. Radikalne islamske organizacije so postale resneje navzoče ob izbruhu jugoslovanske krize v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Na območju Makedonije so vzpostavili več humanitarnih organizacij, med njimi El Hilal, Jeta in Klasje dobrote, ki so v bistvu izpostave Al Kaide, prek katerih poteka financiranje islamskih teroristov za »zlom Balkana«. V vojni v Bosni naj bi sodelovalo od 3.500 do 6.000 »svetih bojevnikov«, del naj bi jih odšel tudi v Makedonijo. Izhajajoč iz izsledkov nekaterih analiz naj bi bila Makedonija poleg Albanije in ZRJ del tako imenovanega »balkanskega bermudskega trikotnika«. Na njeni severni in zahodni meji so odkrito delovale teroristične sile, sestavljene iz mudžahidov in lokalnega albanskega prebivalstva. Ta del Balkana namreč islamskim dejavnikom in mafiji predstavlja strateški prostor, v katerem skušajo nadzorovati energetski koridor E-8 (pretok nafte), ki vodi od Azerbajdžana preko Turčije, Bolgarije, Makedonije in Albanije do Italije (Arsić, 2001: 11-12).

6. OZN V MAKEDONIJI

6.1 ZAČETEK POSREDOVANJA OZN V JUGOSLAVIJI

Posredovanje OZN v Jugoslaviji se je začelo 25. septembra 1991 s sprejetjem resolucije 713 (1991), s katero je VS pozval vse države k popolnemu embargu na dobavo orožja in vojaške opreme Jugoslaviji. Generalni sekretar Javier Pérez de Cuéllar je določil Cyrusa Vancea, nekdanjega državnega sekretarja ZDA, za osebnega odposlanca oziroma posrednika za Jugoslavijo. Z resolucijo 724 (1991) je VS 15. decembra potrdil poročilo generalnega sekretarja, v katerem je bil izdelan načrt za začetek morebitnih mirovnih operacij.

V začetku naslednjega leta, 21. februarja 1992, je VS z resolucijo 743 (1992) ustanovil misijo UNPROFOR, in sicer za začetno obdobje 12 mesecev. Njihov namen je bil zagotoviti pogoje za začetek pogajanj, s katerimi bi v okviru Konference Evropske unije dosegli rešitev krize v Jugoslaviji. VS je 7. aprila 1992 avtoriziral polno zaposlitev misije z resolucijo 749 (1992). UNPROFOR je sprva deloval na Hrvaškem, sčasoma pa je bil mandat razširjen tudi na območje Bosne in Hercegovine ter Makedonije. Sprva je bil glavni štab v Sarajevu (BiH), kasneje pa so ga prestavili v Zagreb (Hrvaška). Od marca 1992 do aprila 1993 je misijo vodil njen poveljnik sil, v maju 1993 pa je bil določen prvi civilni vodja misije UNPROFOR, to je bil Thorvald Stoltenberg iz Norveške, ki je bil hkrati tudi posebni predstavnik za bivšo Jugoslavijo. Januarja 1994 ga je zamenjal Yasushi Akashi iz Japonske (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

11. novembra 1992 je takratni predsednik Makedonije, Kiro Gligorov, zaprosil za prihod opazovalcev OZN v Makedoniji, saj ga je skrbel negativen vpliv spopadov v bivši Jugoslaviji na varnost in stabilnost Makedonije. Pobudo za namestitev sil OZN v Makedoniji pa je podala tudi Mednarodna konferenca za nekdanjo Jugoslavijo (ICYF). Generalni sekretar je z dovoljenjem VS v Makedonijo poslal skupino za ugotavljanje dejstev, da bi ocenila situacijo. Skupina je bila sestavljena iz vojaškega, policijskega in civilnega osebja. Na podlagi njihovega poročila, ki je vsebovalo priporočilo, naj se zahtevi predsednika Kira Gligorova ugotovi, je generalni sekretar VS 9. decembra 1992 predlagal razširitev mandata misije

UNPROFOR na meji Makedonije z Albanijo in ZRJ. VS je 11. decembra 1992 z resolucijo 795 (1992) ta predlog tudi potrdil.

31. marca 1995 je VS zamenjal UNPROFOR s tremi ločenimi, a notranje povezanimi mirovnimi operacijami. Misija v Bosni in Hercegovini je svoje delo nadaljevala z istim mandatom in imenom, torej UNPROFOR, na Hrvaškem pa so ustanovili UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia)¹⁵ Misija UNPROFOR v Makedoniji se je s sprejetjem resolucije 983 (1995) preimenovala v UNPREDEP (United Nations Preventiv Deployment Force), pri tem pa je ohranila predhodne naloge, mandat in sestavo. V Zagrebu je bil ustanovljen skupni štab UNPF-HQ (United Nations Peace Forces headquarters). Glavni predstavnik generalnega sekretarja in načelnik mirovnih operacij v Jugoslaviji je ostal Akashi, za poveljnika sil vseh treh operacij pa so določili generala Bernarda Janvierja (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

6.2 MISIJA UNPREDEP

6.2.1 Mandat misije UNPREDEP

Po ukinitvi misij UNCRO, UNPROFOR in skupnega poveljstva UNPF-HQ je misija UNPREDEP 1. februarja 1996 postala samostojna. Ohranila je mandat začetne misije UNPROFOR, to je nadzorovanje obmejnih območij ter poročanje o dogodkih, ki bi lahko ogrozili stabilnost in ozemeljsko celovitost države.

Glavne naloge misije UNPREDEP so bile:

- nadzorovanje mejnih območij z Albanijo in ZRJ;
- krepitev stabilnosti in varnosti države s samo prisotnostjo ter
- poročanje o dogodkih, ki bi lahko ogrozili varnost države.

¹⁵ Misija UNPROFOR je po podpisu Daytonskega sporazuma decembra 1995 v skladu z dogovorom prenehala obstajati, nadomestil jo je IFOR (Implementation Force). Mirovna misija UNCRO se je končala 15. januarja 1996, ko jo je zamenjal UNATES (Prehodna administracija OZN za Vzhodno Slavonijo, Baranjo in Zahodni Srem).

Misija je imela združeno vojaško in civilno poveljstvo. Zgoraj našete naloge so izvrševali v okviru vojaškega mandata, civilni je bil dodan leta 1994 s sprejetjem resolucije 908 (1994) po priporočilu generalnega sekretarja.

V svojem poročilu je slednji (dokument S/1994/300) zapisal:

»Moram poudariti, da misija UNPROFOR nima pristojnosti za posredovanje v zvezi z notranjimi razmerami v Makedoniji, ki pa bi lahko bile usodnejše za stabilnost države, čeprav lahko misija ponudi svoje dobre usluge nima pooblastila za posredovanje v primeru državljanskega konflikta /.../. Stališče misije UNPROFOR je, da večjo nevarnost stabilnosti državi predstavljajo notranji viri ogrožanja, na katere pa misija nima vpliva.«

S tem so razširili mandat misije in se hkrati osredotočili na spremljanje političnih, ekonomskih in socialnih razmer v državi. Civilni del misije je nadzoroval štiri glavna področja: politično, ekonomsko, humanitarno in informiranje javnosti. Njihova najpomembnejša naloga je bilo vzpostavljanje in ohranjanje dialoga kot sredstva za zgodnjo diplomatsko intervencijo med političnimi strankami. Osredotočili so se na nadzorovanje predsedniških in parlamentarnih volitev, to je potekalo v sodelovanju z OVSE, na pomoč pri humanitarnih in socialnih projektih ter na informiranje javnosti (Ackermann, 1996: 420).

Mandat misije je temeljil na:

- političnem delovanju in dobrih uslugah (politična dimenzija);
- delovanju sil (vojaška dimenzija) in
- človeški oziroma socio-ekonomski dimenziji.

Misija UNPREDEP je znotraj splošnega okvira :

- služila kot dodatni element za podporo prizadevanj mednarodne skupnosti za mirno rešitev krizne situacije v nekdanji Jugoslaviji;
- bila vir zgodnjega opozorjanja za VS;
- pomagala pri krepitvi dialoga med političnimi strankami, nadzorovanju spoštovanja človekovih pravic ter medetničnih odnosov;
- reševala obmejne napetosti in s pogajanjem pomagala pri vzpostavitvi vojaške administrativne demarkacijske črte med ZRJ in Makedonijo;

- sodelovala pri vzpostavitvi dialoga z vojaškim vodstvom Albanije in ZRJ ter političnim vodstvom Albanije;
- sčasoma postala obsežna preventivna operacija v skladu z načrti, ki jih je generalni sekretar OZN predstavil v Dnevnom redu za mir in v Dodatku k Dnevnomu redu za mir in
- razvila razvejan način implementacije svojega mandata, ki je vključeval tako politično področje, dobre usluge (good offices) in uporabo vojaških enot, kot tudi humanitarno dimenzijo (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

Mandat misije UNPREDEP so v skladu z razvojem dogodkov v regiji večkrat podaljšali. S sprejetjem resolucije 1058 (1996) ga je VS sprva podaljšal za obdobje šestih mesecev, to je do 30. novembra 1996. Za nadaljnjih šest mesecev so mandat misije podaljšali s sprejetjem resolucije 1082 (1996) in še za nadaljnjih šest mesecev z resolucijo 1110 (1997). 30. novembra 1997, je VS z resolucijo 1140 (1997) mandat misije podaljšal le za štiri dni. Z resolucijo 1142 (1997) so mandat misije podaljšali do 31. avgusta 1998, po tem datumu pa naj bi se vojaška komponenta misije umaknila iz države. Zaradi razvoja dogodkov na Kosovu so 21. julija 1998 mandat misije podaljšali za nadaljnjih šest mesecev (resolucija 1186 (1998)), in sicer do 28. februarja 1999.

Zaradi veta Kitajske mandat misije po preteku tega obdobja ni bil podaljšán. S trinajstimi glasovi za, enim proti in z odsotnostjo ene države (Rusije) VS ni sprejel resolucije za podaljšanje mandata misije UNPREDEP za nadaljnjih šest mesecev, ki so jo podprle Kanada, Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Slovenija, Velika Britanija in ZDA. Kitajski delegat je po koncu glasovanja povedal, da je njihova vlada že od nekdaj menila, da bi morale biti mirovne operacije OZN, vključno s preventivnimi operacijami, časovno natančno določene in omejene. Poleg tega se je situacija v Makedoniji v zadnjih nekaj letih stabilizirala, odnosi s sosednjimi državami pa normalizirali (Press release SC/7153).

Pravi razlog za ravnanje Kitajske pa se je skrival drugje. Makedonska vlada je v okviru svojega programa za povečanje tujih investicij v začetku februarja uradno priznala Tajvan in z njim vzpostavila diplomatske odnose. V »zahvalo« jim je tajvanska vlada obljubila, da bo v prihodnjih dveh letih v makedonsko gospodarstvo investirala milijardo ameriških dolarjev, s čimer bi Makedonija postala njihov glavni gospodarski partner v Evropi, poklonila pa naj bi jim tudi okoli 200 milijonov ameriških dolarjev pomoči. Zaradi užaljenosti je Kitajska takoj

prekinila diplomatske odnose z Makedonijo in preprečila podaljšanje mandata misije UNPREDEP (The Balkan's, 1999-2000: 395-396).

Številne države članice so izrazile obžalovanje zaradi ravnanja Kitajske, saj so menili, da še vedno obstaja velika nevarnost razširitve konflikta s Kosova. Že pred glasovanjem je generalni sekretar OZN Kofi Annan v svojem poročilu predlagal podaljšanje mandata misije za šest mesecev, kakor je bilo zapisano v osnutku resolucije VS 1999/201, ki so jo obravnavali 25. februarja. Obstajala je nevarnost razširitve konflikta s Kosova, napetosti na albansko-jugoslovanski meji pa so naraščale. Oboje je povečalo nestabilnost razmer v regiji, hkrati pa je nestabilna situacija v Albaniji oteževala nadzor nad preprodajo orožja v Kosovo. Poleg opisanega pa jih je skrbel tudi počasen napredek pri določanju meje z ZRJ (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm). Po izteku mandata, 28. februarja 1999, se je prisotnost OZN v Makedoniji uradno preimenovala v UN SKOPJE (Press release SC/7153).

6.2.2 Ključne naloge misije UNPREDEP

► **Nadzorovanje mejnih območij z Albanijo in ZRJ:** V praksi so ta del mandata izvajale enote mirovnih sil, ki so bile razporejene na 180 kilometrov dolgi meji z Albanijo in 240 kilometrov dolgi meji z ZRJ, kjer je bilo ob koncu leta 1995 24 stalnih in 33 začasnih opazovalnih postojank. Dnevno so peš, z vozili in s helikopterji izvedli okoli 40 obmejnih in občinskih patrolj, pri katerih so sodelovali tudi vojaški opazovalci OZN (UNMO) in civilna policija (UNCIVPOL). V skladu z glavno nalogo opazovanja in poročanja o dogodkih na mejah z Albanijo in ZRJ, je vojaška komponenta misije sodelovala s številnimi civilnimi agencijami in nudila ad hoc javne usluge ter humanitarno pomoč lokalnemu prebivalstvu (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

Ena izmed ključnih nalog je bilo nadzorovanje administrativne meje med Makedonijo in ZRJ. Slednja je, kot že povedano, Makedonijo leta 1996 sicer priznala, vendar je vprašanje meje med državama vseeno ostalo nerešeno. Ko se je v letu 1994 povečalo število obmejnih incidentov, so določili administrativno mejo med državama, ki sicer ni bila uradno priznana, a sta jo obe strani upoštevali. Če je prišlo do incidenta, kot na primer leta 1994, ko so srbski vojaki prekoračili mejo z Makedonijo, ali naslednjega leta, ko so zajeli nekaj makedonskih

vojakov, ki so zašli na srbsko ozemlje, so se pripadniki enot mirovnih sil OZN pogajali neposredno s srbsko stranjo. Uporaba orožja je bila dovoljena le v samoobrambi, v primeru manjših naključnih prehodov meje so vojake samo opozorili, da so na napačni strani meje (Ackerman, 1996: 92).

Na zahodni meji so bili vojaki OZN izpostavljeni občasnemu albanskemu obstreljevanju. Oborožene skupine ilegalnih prebežnikov meje ali posamezniki so streljali neposredno na opazovalne postojanke, pri čemer je bil ranjen en vojak. Patrulje vojaških opazovalcev so zmanjševale obmejne napetosti, hkrati pa so postopoma okrepili tudi sodelovanje z vojaškimi oblastmi Albanije. Strinjali so se namreč, da je treba obmejne incidente reševati z večjo mero tolerance. Sčasoma se je število obmejnih incidentov občutno zmanjšalo (International Peacekeeping Digest, 1998a : 120).

Slika 6. 1: Opazovalna postojanka misije UNPREDEP na meji z ZRJ

(Vir: UN/DPI Photo# 187933C, www.un.org/av/photo/187933C.jpg)

Hkrati s primarno nalogo nadziranja meja je UNPREDEP sodeloval tudi z makedonskim obrambnim ministrstvom, načelnikom generalštaba ZRJ in nekaterimi ministri iz Albanije. Poveljniki bataljonov so vzpostavili neposredne komunikacijske povezave z bataljoni ZRJ, prek katerih so natančneje določili administrativno črto z ZRJ, po kateri so patroljirale enote OZN. S tem so zmanjšali verjetnost obmejnih incidentov. Vojaška komponenta je sodelovala tudi z nekaterimi civilnimi agencijami in v okviru svojih zmožnosti pomagala lokalnemu prebivalstvu z opravljanjem javnih del, humanitarno pomočjo in s pomočjo pri vzdrževanju cest ter telekomunikacijskega in vodovodnega omrežja. Delo vojaških enot so dopolnjevali vojaški opazovalci, ki so nadzorovali in spremljali vojaško dogajanje na območju, velikem okoli 5.000 kvadratnih kilometrov. Komunicirali so z lokalnim prebivalstvom in z uradnimi predstavniki, kar je prispevalo k boljšemu razumevanju problemov lokalnega prebivalstva. Civilna policija OZN je, zlasti na območjih, naseljenih pretežno z albanskim prebivalstvom, nadzorovala delo lokalne policije. Njihovi obiski vasi so pripomogli h krepitvi zaupanja med lokalnim prebivalstvom (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

► **Preventivno delovanje in dobre usluge (good offices):** Obseg dobrih uslug so v letu 1994 v sodelovanju z makedonsko vlado razširili. Vključevale so:

- nadaljnjo prisotnost OZN na mejah z Albanijo in FRJ ter poročanje o dogodkih, ki bi lahko ogrozili stabilnost in ozemeljsko celovitost države;
- krepitev dialoga med političnimi strankami in socialnimi ter etničnimi skupinami;
- pomoč pri krepitvi socialnega napredka in razvoja in
- krepitev multikulturnega in multietničnega sodelovanja.

► **Spodbujanje k spravi:** V skladu z resolucijo VS 908 (1994) je misija UNPREDEP dogajanje v Makedoniji opazovala tudi z vidika spodbujanja k spravi in sodelovanju med različnimi političnimi strankami ter etničnimi skupinami. Misija je z namenom krepitve miru in stabilnosti vzdrževala odnose z vsemi političnimi silami in etničnimi skupinami v državi. Sprejeli so številne ukrepe, ki so zmanjšali nezaupanje med političnimi in etničnimi akterji, in pospešili dogovore o vprašanjih, povezanih s pravicami manjšin. Zaradi prisotnosti civilne policije OZN se je okrepilo sodelovanje misije z lokalnimi civilnimi oblastmi in institucijami, zlasti s policijo. Ključno vlogo je civilna policija odigrala pri nadziranju območij, naseljenih z etničnimi manjšinami (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

► **Vzpostavljanje in krepitev miru ter humanitarna dejavnost:** Na tem področju je misija, da bi dosegla čimboljše rezultate, sodelovala z različnimi regionalnimi organizacijami, zlasti z misijo OVSE, ki je bila ustanovljena leta 1992. Prav tako so tesno sodelovali z ICFY (International Conference on the Former Yugoslavia), predvsem s skupino za humanitarne zadeve ter s skupino, ki se je ukvarjal z zaščito manjšin in etničnih skupin (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

6.2.3 Struktura, številčnost in razporeditev sil

Prvi civilni opazovalci so prispeli v Skopje 12. decembra 1992. Sledili so jim vojaški opazovalci (UNMO), ki so prispeli 17. decembra, in civilni policijski opazovalci (UNCIVPOL), ki so prispeli 28. decembra. Razporedili so jih vzdolž severne in vzhodne meje Makedonije. Do sredine maja 1993 je bilo tam 24 opazovalcev. 6. januarja 1993 je v Makedonijo prispela prva vojaška enota OZN, v kateri je bilo 500 kanadskih vojakov. Le-to je 18. februarja nadomestil Združeni nordijski bataljon (NordBatt), v sestavi katerega so bili kontingenti iz Švedske, Finske in Norveške. V bataljonu, ki so ga sestavljale tri pehotne čete, je bilo 434 mož. Razporejeni so bili na zahodni meji severno od Debvarja in na severni meji do meje z Bolgarijo. Zahodno mejno območje severno od Debvarja so nadzorovali vojaški opazovalci OZN. Do sredine maja leta 1993 jih je bilo 19. ZDA so OZN po ustanovitvi misije UNPREDEP za okrepitev vojaške moči ponudile svoje sile. Ponudbo so sprejeli in z resolucijo 842 (1993) potrdili namestitev dodatnega osebja. Okoli 300 ameriških vojakov (USABatt) je v prvih dveh tednih julija 1993 prispelo v Skopje, od koder so jih 20. avgusta napotili na mejo z ZRJ (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

Zemljevid 6.3: Razporeditev sil misije UNPREDEP

(Vir: www.geocities.com/nuke_m_l/pictures/unpredep.gif)

Struktura in razporeditev sil sta ostali skoraj nespremenjeni skozi celotni mandat misije. Glede na spremembe v regiji, ki so posredno ali neposredno vplivale na varnost in stabilnost Makedonije, se je spreminjala predvsem njihova številčnost.

Do sredine marca 1995 je bilo v sestavi misije UNPROFOR v Makedoniji 1.096 vojaškega in podpornega osebja, 24 vojaških opazovalcev in 24 civilnih policistov. Glede na poročilo generalnega sekretarja (dokument S/1996/373) sta bila v začetku leta 1996 v sestavi sil misije dva mehanizirana pehotna bataljona, in sicer Združeni nordijski bataljon (Nordic composite battalion) v katerem so bili vojaki iz Danske, Švedske, Finske in Norveške, in USABAT (United States Army Task Force), ki sta bila dopolnjena z vodom inženirjev iz Indonezije.

Med vojaškim osebjem je bilo 1.050 vojakov, 35 vojaških opazovalcev in 26 civilnih policijskih opazovalcev. V civilni komponenti je bilo 168 oseb. 13. februarja je VS z resolucijo 1046 (1996) odobril povišanje števila vojaškega osebja za 50 ljudi (Press Release, SC/6228).

28. februarja 1997 je bilo v sestavi vojaške komponente misije UNPREDEP 983 vojakov, 35 vojaških opazovalcev in 26 civilnih policistov, kar je pomenilo skupaj 1.044 uniformiranih oseb iz 27 držav. V skladu z resolucijo 1082 (1996), ki jo je VS sprejel 27. novembra 1996, naj bi se število vojaškega osebja do 30. aprila 1997 zmanjšalo za 300. Na priporočilo Generalnega sekretarja je VS s sprejetjem resolucije 1105 (1997) to zmanjšanje števila osebja razveljavil. Generalni sekretar je namreč v svojem pismu (dokument S/1997/276) poudaril, da je misija UNPREDEP, ki je bila do sedaj »nadvse uspešna«, začela z zmanjševanjem vojaške komponente, ki naj bi se zaključilo 30. aprila, vendar je zaradi dogodkov v Albaniji stabilnost regije še zmeraj krhka. Ni bilo sicer nevarnosti, da bi se kriza razširila v Makedonijo, vendar je zaradi povečanega strahu med prebivalstvom zunanji minister Makedonije zaprosil (dokument S/1997/205) za prenehanje zmanjševanja vojaškega osebja misije (Press Release SC/6355).

V poročilu o razvoju dogodkov za obdobje od 11. avgusta dalje (dokument S/1997/631) je generalni sekretar predlagal naj število vojaškega osebja ostane 750. Po sekretarjevem mnenju naj bi bila do 30. novembra sestava sil sledeča: dva mehanizirana pehotna bataljona po 350 ljudi, vod 50 inženirjev, 35 vojaških opazovalcev in 26 civilnih policistov. Civilna komponenta, v kateri so bili takrat vključno z lokalnim osebjem 203 ljudje, naj bi se zmanjšala vsaj za 14 postojank. Število opazovalnih točk naj bi se zmanjšalo iz 19 na 8, namestili pa bi jih na najbolj občutljive obmejne točke. Zmanjšanje bi nadomestili z večjo prilagodljivostjo patrolj in z začasnimi opazovalnimi točkami. Zmanjšanje vojaške komponente bi pomenilo začetek postopnega umika enot. S sprejetjem resolucije 1142 (1997) je VS podaljšal mandat misije do konca avgusta 1998, takoj po tem pa naj bi se vojaške enote umaknile iz države (Press Release SC /6447).

VS je o razmerah v Makedoniji ponovno razpravljal konec julija 1998. Obravnavali so poročilo generalnega sekretarja o misiji UNPREDEP (dokumenta S/1998/454 ter Corr.1 iz 1. junija in S/1998/644 iz 14. julija), v katerem je predlagal VS, naj premisli o podaljšanju mandata misije za nadaljnih šest mesecev, do 28. februarja 1999, in o povečanju števila

vojaškega osebja za 350 mož ter števila vojaških opazovalcev in civilnih policistov. V junijskem poročilu, ki je zajemalo informacije o dogajanju na območju misije od zadnjega poročila 30. novembra, je generalni sekretar poudaril, da bi bil umik enot misije UNPREDEP po 31. avgustu prezgoden, saj zaradi dogodkov na Kosovem zmanjšane sile ne bi mogle nadzirati obsežnega obmejnega območja, ne da bi pri tem ogrozili opravljanje ostalih nalog. Ob zaostritvi krize na Kosovu bi namreč ob ohranitvi sedanje moči sil ogrozili operacijske sposobnosti in dotedanje pozitivne dosežke misije. Zato je generalni sekretar predlagal povečanje številčnosti sil za 230 mož in oblikovanje devetih novih opazovalnih postojank na meji s Kosovom (ZRJ) in Albanijo. Enote naj bi nadzirale in poročale o dogodkih na obmejnem območju ter nadzirale uresničevanje resolucije 1160 (1998), s katero je VS prepovedal prodajo in dobavo vojaškega in sorodnega materiala (sem sodijo tudi orožje, strelivo, vojaška vozila in oprema ter rezervni deli) ZRJ, vključno s Kosovom, ter skušal preprečiti oboroževanje in urjenje terorističnih enot na tem območju. Dva dodatna rezervna voda s približno 60 vojakov naj bi izvajala omejeno patroljiranje na kopnem in v zraku. Rezervne sile naj bi bile nameščene v centru in bi morale biti dovolj zmogljive, da se bi v omejenem časovnem obdobju odzvale na dogodke, ki zahtevajo takojšnje posredovanje. Zaradi odročnega položaja opazovalnih postojank in težavnega terena v goratem obmejnem področju, zlasti v zimskem obdobju, naj bi rezervne sile dopolnili s 35 člansko medicinsko enoto in tremi helikopterji, ter tako povečali varnost lastnega osebja. Na podlagi teh priporočil je VS podaljšal mandat misije do 28. februarja 1999 in odobril povečanje enot na 1.050 mož (Press Release SC/6554).

Izhajajoč iz poročila generalnega sekretarja (dokument S/1999/161) za obdobje od julija 1998 dalje, so vojaške enote v šestih mesecih misije izvedle povprečno 400 patrolj tedensko, ustanovile 80 začasnih opazovalnih točk in izvedle 15 patrolj s helikopterji. Poleg tega so civilni policisti izvedli okoli 100 patrolj tedensko. Za uspešnejši nadzor nad tihotapljenjem orožja so oblikovali mobilne reakcijske sile, ki so zagotavljale natančnejše podatke o tihotapljenju, vendar sile UNPREDEP niso imele pooblastil za posredovanje. V tem obdobju so sicer opazili nelegalne prehode meje, a neposrednih dokazov o tihotapljenju orožja niso pridobili.

30. novembra 1998 je bilo skupno število uniformiranega osebja misije UNPREDEP 906, od tega je bilo 846 vojakov, 35 vojaških opazovalcev ter 25 civilnih policistov. Vojaško osebje so prispevale sledeče države: Argentina, Bangladeš, Belgija, Brazilija, Kanada, Češka,

Danska, Egipt, Finska, Gana, Indonezija, Irska, Jordanija, Kenija, Nepal, Nova Zelandija, Nigerija, Norveška, Pakistan, Poljska, Portugalska, Ruska Federacija, Švedska, Švica, Turčija, Ukrajina in ZDA.

Februarja 1999 je bilo skupno število uniformiranega osebja misije UNPREDEP 1.110, od tega 1.049 vojakov, 35 vojaških opazovalcev in 26 civilnih policistov. V sestavi vojaške komponente sta bila dva mehanizirana pehotna bataljona, in sicer Združeni nordijski bataljon in ameriški USABAT, podprta z vodom inženirjev iz Indonezije, v katerem je bilo okoli 50 ljudi. Podpora vojski in policiji je nudilo tudi mednarodno in lokalno civilno osebje (203), ki je bilo iz 50 držav (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

Osebje so prispevale naslednje države (februar 1999): Argentina [1VO=vojaški opazovalec]; Bangladeš [2VO]; Belgija [1VO]; Brazilija [1VO]; Kanada [2VO]; Češka [1VO]; Nizozemska [87V=vojak, 1VO]; Egipt [1VO], Finska [199V, 1VO, 6CP=civilni policist]; Gana [1VO]; Indonezija [51V, 2VO]; Irska [2VO]; Jordanija [1VO, 2CP]; Kenija [2VO]; Nepal [1VO]; Nova Zelandija [1VO]; Nigerija [1VO, 4CP]; Norveška [152V, 2CP]; Pakistan [2VO]; Poljska [2VO]; Portugalska [1VO]; Ruska federacija [3VO, 2CP]; Švedska [198V, 1VO]; Švica [1VO, 4CP]; Turčija [4CP]; Ukrajina [1VO, 4CP]; ZDA [362V] (dokument S/1999/161).

6.2.4 Sistem vodenja in poveljevanja misije UNPREDEP

V mirovnih operacijah je običajno, da generalni sekretar določi posebnega predstavnika. Na podlagi izkušenj in poznavanja razmer v območju mirovne operacije določi tudi poveljnika združenega odreda sil oziroma poveljnika sil (Force Commander) in načelnika skupine vojaških opazovalcev (Chief military observer group), oba imata v coni operacije osebni štab. V štabu so tudi svetovalec za vojaške zadeve, svetovalec za pravne zadeve, prevajalec in drugo osebje. Enotam in opazovalcem poveljujejo na osnovi presoj in priporočil, ki jih določi glavni štab, v katerem so operativni, administrativni in logistični oddelek. Vse večji pomen v mirovnih operacijah, zlasti preventivnih, imajo »civilne operacije«, akcije policijskih izvedencev in »humanitarne operacije«. V teh operacijah ima najpomembnejšo vlogo civilni administrativni štab. Generalni sekretar ima zaradi uspešnega usmerjanja dela in akcij mirovnih sil v New Yorku Urad za posebne politične zadeve (Office for Special Political Affairs) in Oddelek za splošne zadeve, FOD (Field Operation Division) (Žabkar, 1992:9).

Sprva je bil posebni predstavnik generalnega sekretarja za Makedonijo in hkrati poveljnik misije Poljak Henryk J. Sokalski, 18. decembra 1998 (dokumenta S/1998/1191, S/1998/1192) pa ga je nadomestil Fernando Valenzuela-Marzo iz Španije.

Poveljnik sil (Force Commander) je bil sprva Finec brigadni general Juha Engström, marca 1996, po sprejetju resolucije 1046 (1996), s katero je VS odobril določitev poveljnika sil samostojne misije UNPREDEP, pa ga je zamenjal Šved Bo Lennart Wrangler. 15. septembra 1998 je VS potrdil namero generalnega sekretarja, da brigadni general Ove Johnny Stromberg postane novi poveljnik sil. Višji policijski načelnik je bil Švicar Hans-Peter Tanner, načelnik skupine vojaških opazovalcev pa polkovnik David Kattah iz Gane.

6.2.5 Financiranje misije UNPREDEP

Generalna skupščina (GS) je za potrebe misije UNPREDEP za določena časovna obdobja namenila različno visoke vsote finančnih sredstev, in sicer:

- za obdobje od 1. julija 1996 do 30. junija 1997 je za delovanje misije UNPREDEP GS namenila 51,6 milijonov ameriških dolarjev bruto oziroma 50,1 milijon neto;
- za obdobje od 1. julija do 30. junija je s sprejetjem resolucije 51/154 13. junija 1997 GS za potrebe misije določila 46.506.700 milijonov dolarjev bruto oziroma 44.969.500 milijonov neto;
- za obdobje od 1. julija 1997 do 30. junija 1998 je 29. aprila 1998 (A/51/508/Add.3) generalni sekretar GS predložil proračun misije UNPREDEP, ki je znašal 49,4 milijonov ameriških dolarjev bruto oziroma 47,9 neto;
- za obdobje od 1. julija 1998 do 30. junija 1999 je GS določila 21,1 milijonov ameriških dolarjev (A/52/254, 26. junij 1998), poleg tega pa še dodatnih 29 (A/53/20, 2. november 1998) milijonov ameriških dolarjev (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

6.3 SODELOVANJE OSTALIH ORGANIZACIJ, AGENCIJ IN PROGRAMOV OZN

Misija UNPREDEP je sodelovala z nekaterimi mednarodnimi in regionalnimi organizacijami, na primer z OVSE, Mednarodnim komitejem Rdečega Križa (ICRC) in z Mednarodno organizacijo za migracije (IOM) ter s številnimi lokalnimi nevladnimi organizacijami (NGO),

kot na primer z Search for Common Ground in Macedonia (SCGM) in z Natovim verifikacijskim koordinacijskim centrom in Extraction Force na Kosovu. VS je pozdravil prihod misije OVSE v Makedonijo, to je bilo leta 1992, ter pozval pripadnike misije UNPREDEP k sodelovanju. Misiji sta v okviru dogovora o usklajevanju medsebojnega dela, ki so ga podpisali 15. aprila 1992, razvili tesno sodelovanje v obliki rednih in občasnih srečanj na vseh ravneh ter skupnih projektov (Sokalski, 1996: 42).

Prav tako je misija UNPREDEP sodelovala s številnimi telesi, programi OZN in medvladnimi agencijami povezanimi z OZN, in sicer z Ekonomsko komisijo za Evropo (ECE), Organizacijo OZN za prehrano in kmetijstvo (FAO), Mednarodno agencijo za jedersko energijo (IAEA), Mednarodno organizacijo dela (ILO), Mednarodno organizacijo za civilno letalstvo (ICAO), Konferenco OZN za trgovino in razvoj (UNCTAD), Organizacijo OZN za prosveto, kulturo in znanost (UNESCO), Programom OZN za okolje (UNEP), Organizacijo OZN za industrijski razvoj (UNIDO), Medregionalnim inštitutom OZN za raziskovanje kriminala in pravice (UNICJRI), Svetovno poštno zvezo (UPU), Svetovno meterološko organizacijo (WMO) ter s Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO) (dokument S/1997/911).

Nekateri izmed njih so v Skopju odprli tudi svoja predstavništva:

●**Urad visokega komisarja za begunce (UNHCR):** Humanitarna dejavnost na območju Makedonije je vključevala tudi pomoč beguncem in razseljenim osebam. V poročilu iz novembra leta 1995 (The United Nations Consolidated Inter-Agency Appeal for the Former Yugoslavia) so na območju Makedonije registrirali 6.300 beguncev, od tega jih je okoli 4.000 živelo pri družinah. Večina izmed teh družin je gostila begunce tudi do štiri leta, kar jih je ekonomsko popolnoma izčrpalo. V sodelovanju z makedonskim Rdečim križem jim je UNHCR nudil skromno finančno in tudi materialno pomoč, med drugim tudi v obliki oblačil in obutve. Ob izdelavi poročila za leto 1997 so število beguncev za mesec januar ocenili na okoli 5.100, med katerimi bi jih lahko okoli 1.800 organizirano zapustilo državo in se vrnilo domov. Okoli 3.260 jih je ostalo pri družinah, preostali pa so bili nameščeni v dveh begunskih centrih, ki jih je financiral UNHCR. Dva tovrstna centra so leta 1996 zaprli. Po ocenah naj bi UNHCR samo v letu 1997 za svoje delo v Makedoniji potreboval 1.485.000 ameriških dolarjev. V času kosovske krize je makedonska vlada ljudem, ki so legalno prišli v državo, nudila humanitarno pomoč. V sodelovanju s sedežem UNHCR v Skopju so oblikovali

program za pomoč beguncem s Kosova, v katerem so sodelovali tudi Mednarodni komite Rdečega križa in UNICEF (Press release SC/7153).

●**Svetovni program za prehrano (WFP):** je oskrboval s hrano 5.500 beguncev v Makedoniji. 1.200 beuncev, ki so bili nameščeni v begunskih centrih, so v celoti oskrbovali z dnevnimi obroki hrane, ki so vključevali vse osnovne hranilne sestavine (moka, stročnice, olje, sladkor in konzerviranimi proteini), medtem ko so begunci, ki so bili nastanjeni v zasebnih hišah, teh je bilo okoli 4.300, dobivali manjše obroke hrane. Svežo hrano, na primer zelenjavo in meso, ki je dopolnjevala obroke, je dobavljal UNHCR, donacije hrane pa so prispevali tudi EU, vlade nekaterih držav ter nevladne organizacije. V letu 1997 je WFP za svoje delo porabil okoli 66.642 ameriških dolarjev. Beguncem so zdravstveno oskrbo nudili v okviru nacionalnega zdravstvenega sistema. Za to področje pa so skrbele tudi nekatere agencije OZN, in sicer: UNHCR, ki je vodil bolnišnici v obeh begunskih centrih, UNICEF, ki je skrbel za izboljšanje zdravstvene oskrbe otrok, in WHO, ki je oskrboval psihiatrično kliniko v Demir Hisarju ter pomagal pri izobraževanju zdravstvenih delavcev (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

●**Svetovna zdravstvena organizacija (WHO):** se je osredotočala predvsem na izpolnjevanje ciljev, ki so si jih zastavili v dogovoru z ministrom za zdravstvo. Ti so bili: krepitev farmacevtskega sektorja, izkoreninjenje otroške paralize v državi, izobraževanje zdravstvenega osebja s področja preventive in zdravljenja tuberkuloze, uresničitev nacionalnega okoljskega in zdravstvenega akcijskega načrta ter nadaljnja podpora razvoja nacionalne zdravstvene politike (Press release SC/7153).

●**Sklad ZN za otroke (UNICEF):** Pisarna UNICEF je skrbela za zagotavljanje zdravstvene oskrbe za otroke in za pomoč invalidnim otrokom in njihovim družinam. V sodelovanju z UNHCR so zagotavljali finančno in materialno podporo okoli 160 begunskim otrokom. Program UNICEF so izvajali predvsem skozi tri ministrstva; Ministrstvo za zdravstvo, Ministrstvo za izobraževanje in delo ter Ministrstvo za socialo. Sodelovali pa so tudi z multilateralnimi in bilateralnimi organizacijami ter z mednarodnimi organizacijami, ki so delovale v državi. V letnem poročilu (december 1998) so zaznali napredek na področju izobraževanja (tudi predšolskih otrok) in zdravstvene oskrbe (Press release SC/7153).

●**Urad visokega komisarja OZN za nadzor človekovih pravic:** Pisarna UNCHR se je osredotočala na aktivnosti za promocijo človekovih pravic, zlasti pa je vzpodbujala iniciativo znotraj civilne družbe. Makedonija je sodelovala pri projektu ACT (Assisting Communities Together) za finančno pomoč lokalnim projektom za promocijo človekovih pravic, ki so ga v sodelovanju z UNDP (Program OZN za razvoj) oblikovali ob petdeseti obletnici sprejetja Splošne deklaracije človekovih pravic (Press release SC/7153). Sodelovali so s posebnim opazovalcem, ki ga je avgusta 1992 na posebnem zasedanju za nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic v bivši Jugoslaviji določila Komisija za človekove pravice OZN. Sprva so na to mesto postavili nekdanjega premiera Poljske, Tadeusza Mazowieckiego. V svojem poročilu iz leta 1994 je poudaril, da v Makedoniji pravna struktura še ni bila popolnoma izoblikovana, skrbele so ga tudi razmere na področju medijev in izvajanje osnovnih zakonov s področja sodstva, na primer omejevanje pravice do poštenega sojenja in pretiran policijsko nasilje. Zaskrbljujoč je bil tudi negativen vpliv ekonomske krize na socialno stabilnost države. Ko je Mazowiecki leta 1995 odstopil, ga je zamenjala Elizabeth Rein, ki je v zaključnem poročilu (september 1997) ugotovila, da je makedonska vlada na področju spoštovanja človekovih pravic od njenega prihoda zelo napredovala in predlagala umik iz države. Kljub umiku pa naj bi še naprej opazovali dogajanje na tem področju, še posebej izvajanje izobraževalnih programov policistov, delo ombudsmana, spoštovanje novega zakona o kazenskem postopku in napredek na področju organiziranja višje izobrazbe za manjšine. Pozvala je vlado, naj tesneje sodeluje z mednarodnimi službami s področja spoštovanja pravic manjšin, zlasti z Visokim komisarjem za manjšine pri OVSE (www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm).

●**Mednarodni denarni sklad (IMF):** je prek dogovorov o razdelitvi sredstev aktivno podpiral program makroekonomske stabilizacije. Med letoma 1994 in 1995 so s finančnim dogovorom Systemic transformation facility Makedoniji namenili okoli 37 milijonov ameriških dolarjev, v letu 1995 pa okoli 33 milijonov ameriških dolarjev. V letih od 1997 do 1999 je imela Makedonija v skladu z dogovorom v okviru ESAF (Enhanced Structural Adjustment Facility) na voljo skupno približno 82 milijonov ameriških dolarjev. Od tega je bilo do novembra 1997 razdeljenih 13 milijonov. (S/1997/911) Ob koncu junija 1998 je skupni znesek kreditov in posojil znašal okoli 110 milijonov ameriških dolarjev. IMF je sodeloval tudi pri strukturalnih reformah. Makedoniji so zagotovili tehnično pomoč in usposabljanje na različnih področjih (javna uprava, davki, nadzor bank, monetarna politika in statistika, sektor zunanje politike, javne finance, makroekonomske analize in drugo).

Organizirali so tematsko raznolike seminarje, na primer primerjalne izkušnje o tržni ekonomiji, socialna varnost in reforma administracije (dokument S/1999/161).

●**Svetovna Banka (World Bank):** Sprva so se v okviru Svetovne Banke, ki je medvladna organizacija, povezana z OZN, osredotočili na področje makroekonomske stabilizacije in transformacije lastništva v Makedoniji, kasneje pa tudi na nadgradnjo ekonomske infrastrukture in spodbujanje rasti v privatnem ter socialnem sektorju. Ostali projekti so vključevali privatizacijo, reformo kmetijske politike, liberalizacijo trgovine ter reformo šolskega sistema (dokument S1997/911). Avgusta 1996 je Svetovna banka makedonskemu energetskega sektorju odobrila posojilo za obnovo hidroelektrarn in energetskega omrežja v višini 35 milijonov ameriških dolarjev. Do sredine novembra 1996 sta instituciji Svetovne banke, in sicer Mednarodna banka za obnovo in razvoj (IBRD) ter Mednarodno združenje za razvoj, vložili skupno okoli 260 milijonov ameriških dolarjev v makedonsko gospodarstvo. S tem sta podprli sedem projektov, med drugim so osem milijonov dolarjev namenili za pospeševanje produktivnosti in zaslužka v kmetijstvu, 12 milijonov za razvoj privatnega sektorja ter 17 milijonov za zdravstveni sektor. Do začetka leta 1999 je Svetovna Banka podprla 15 operacij v okviru programa reform, skupno v višini 400 milijonov ameriških dolarjev. Odobrila je kredit v višini 29 milijonov ameriških dolarjev za razvoj socialnega sektorja, 17 milijonov dolarjev kredita za reformo pokojninskega sistema ter 61,5 milijonov nemških mark za projekt izboljšanja sistema oblasti. Banka je med letoma 1999 in 2000 sprejela novo strategijo za pomoč državi, ki je vključevala programe za podporo treh prioritetenih področij: pospeševanje rasti privatnega sektorja in ustvarjanja delovnih mest, zagotavljanje učinkovitosti državnega sistema in zmanjševanje revščine ter razvoj človeškega kapitala. Pripravila je tudi vrsto analitičnih dokumentov, med drugim državni ekonomski memorandum z naslovom »Zagotavljanje rasti«, svetovalno poročilo o tujih investcijah ter poročilo o oceni revščine. Januarja 1999 je ekipa osebja Svetovne banke v sodelovanju z makedonsko vlado organizirala srečanje, na katerem so razpravljali o prednostnih področjih za reformiranje in razvoj (dokument S/1999/161).

●**Program OZN za razvoj (The United Nations Development Programme (UNDP)):** Novembra 1994 je sektor misije UNPREDEP za civilne zadeve dal pobudo za izvedbo študije o bilateralni in multilateralni pomoči Makedoniji. Študija naj bi pomagala, da bi se sredstva dodelila neposredno tistim sektorjem, ki jih najbolj potrebujejo. Predlagali so tudi ustanovitev

pisarne Programa OZN za razvoj (UNDP) v Skopju, ki bi koordinirala mednarodno pomoč (Ackermann, Pala: 93).

V Skopju so leta 1998 ustanovili pisarno Programa OZN za razvoj. Makedoniji so pomagali pri oblikovanju nacionalne razvojne strategije, ki je bila osnova za delovanje vlade in mednarodne skupnosti pri oblikovanju makroekonomskih okvirov. Poleg tega so usklajevali izvajanje programov, ki so jih opredelili v dogovoru o sodelovanju (CCF) v letih od 1998 do 2000. Z izvajanjem teh programov so začeli junija 1998, osredotočili pa so se predvsem na področja okolja, razvoja privatnega sektorja, izobraževanja in socialnih transferjev.

Na področju okolja je UNDP podprl nacionalni okoljski akcijski načrt. Slednji je vključeval tehnično usposabljanje glede oblikovanja okoljske politike in ocenjevanja ter vlaganja v naravne vire in v industrijo, upravljanje z vodnimi viri ter nadzorovanje energetskih virov. Sodelovali so tudi z različnimi ravnmi oblasti. Ministrstvom so pomagali pri sprejemanju odločitev in strategij, povezanih z okoljem, lokalnim oblastem pri pripravi in izvajanju lokalnih okoljskih akcijskih načrtov ter osveščanju javnosti ter vladi pri oblikovanju načrta za ustanovitev nacionalne komisije za razvoj. Ostali programi so vključevali pomoč pri oblikovanju sistema za koordinacijo nacionalne pomoči in upravljanje z zunanjim dolgom, pomoč pri razvoju socialnega sektorja ter pospeševanje razvoja na področju pravic žensk (dokument S/1999/161).

●**Urad OZN za nadzor nad drogami in preprečevanje kriminala:** Avgusta 1998 so v Skopju odprli pisarno Urada OZN za nadzor nad drogami in preprečevanje kriminala, v okviru katere so takoj začeli izvajati projekt za nadzor nad drogami. Z dobavo posebne opreme so izboljšali zmogljivosti policije in carinikov pri odkrivanju in raziskovanju tihotapljenja drog. Prav tako so s tehnično pomočjo, opremo in strokovnim svetovanjem pomagali kriminalističnemu laboratoriju in forenzičnemu inštitutu pri analizi in identifikaciji drog. Za nevladne organizacije s področja drog so organizirali tečaje o preprečevanju njihove uporabe, organizirali pa so tudi predavanja za študente (S1999/161). V maju in juniju 1998 je Center za preprečevanje mednarodnega kriminala v sodelovanju z makedonsko vlado in s pomočjo misije UNPREDEP organiziral tečaj za usposabljanje policistov, s poudarkom na uporabi sodobnih policijskih metod ob upoštevanju človekovih pravic in javnih svoboščin. Osredotočili so se na pripravo učnega materiala in prevajanje standardov OZN o zakonodaji na tem področju, na preučevanje kazenske zakonodaje, krepitev analitičnih in operacijskih

spodobnosti, izboljševanje sodelovanja med različnim ministrstvi in zagotavljanje mednarodne pomoči (dokument S/1999/161).

6.4 ČLANSTVO MAKEDONIJE V OZN TER POSREDOVANJE PRI REŠEVANJU NASPROTIJ Z GRČIJO

VS je 7. aprila 1993 GS predlagal, naj sprejme Makedonijo med članice Organizacije združenih narodov. V resoluciji 817 (1993) so izpostavili nestrinjanje Grčije z imenom Makedonija, ter z resolucijo 845 (1993) obe državi pozvali k hitrejšemu reševanju nasprotij pod nadzorom generalnega sekretarja. V preambuli resolucije 817 (1993) je VS ugotovil, da »prosilka izpolnjuje pogoje za članstvo, ki so navedeni v četrtem členu Ustanovne listine Organizacije združenih narodov« vendar »obstajajo nekatera nasprotja glede imena države, ki jih je potrebno v interesu miru in dobrih sosedskih odnosov v regiji razrešiti«. Makedonska vlada je temu nasprotovala, a je tekst ostal nespremenjen.

Makedonija je bila v OZN sprejeta aprila 1993 z resolucijo GS 47/225 (1993) pod dvema pogojema, in sicer:

1. zaradi nasprotij glede imena se bo država znotraj Organizacije združenih narodov imenovala FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia);
2. pogajanja glede imena s sosednjo državo (Grčijo) se morajo nadaljevati (Janev, 2002).

V skladu z resolucijo VS 845 (1993) je junija 1993 generalni sekretar določil posrednika Cyrusea Vancea (ZDA), ki naj bi z nudenjem dobrih uslug pomagal pri reševanju nasprotij med Grčijo in Makedonijo. V dveh mesecih, ki jih je imel sprva na voljo, sprtih strani ni uspel pregovoriti k spravi. Takratni grški premier Constantine Mitsotakis je sprejel večino njegovih predlogov, zlasti tiste o krepitvi zaupanja in varnosti, vendar se ni strinjal s predlaganim imenom Nova Makedonija. Razpravljali so tudi o imenu Slovanska Makedonija, ki pa za Makedonijo ni bilo sprejemljivo, saj se ima za večetnično državo. Grčija je sprva zavračala kakršnekoli bilateralne pogovore z Makedonijo, saj bi to pomenilo priznanje njene samostojnosti, vendar je kasneje premier Mitsotakis zaradi diplomatskih pritiskov pokazal pripravljenost na sodelovanje. Kljub temu do sodelovanja ni prišlo, saj se je po volitvah leta 1993 novi premier odločil, da ne bo sodeloval v pogovorih, dokler Makedonija ne spremeni zastave in ustave ter preneha s protigrško propagando. Evropska unija in ZDA sta priznali

Makedonijo in se vključili v posredovanje, vendar sprva brez večjega uspeha. Vance je pripravil načrt, po katerem naj bi rešili bistvena nasprotja med državama, vendar ga je Grčija zavrnila in še zmeraj trdno vztrajala pri svojih zahtevah (Lefevbre, 1994: 714-716). Po dolgotrajnih pogajanjih sta državi leta 1995 podpisali bilateralni sporazum o urejanju odnosov med državama (tako imenovani Interim Accord), vendar je vprašanje imena vseeno ostalo nerešeno. VS je (S/PRST/1995/46) pozdravil podpis sporazuma in se zahvalil obema stranema, generalnemu sekretarju, njegovemu posebnemu odposlancu (Cyrus Vance) in posredniku ZDA (Mathew Nimetz) za njihov trud pri reševanju nasprotij v skladu z resolucijama VS 817 (1993) in 845 (1993) ter jih vzpodbudil k nadaljnjim pogovorom.

7. ANALIZA POSREDOVANJA OZN V MAKEDONIJI

Pri analizi dela OZN moram upoštevati dejavnike in probleme, s katerimi se OZN srečuje pri izvajanju mirovnih operacij. Uspeh mirovnih operacij je v veliki meri odvisen od zunanjih dejavnikov, na primer strinjanje in sodelovanje vpletenih strani, podpis sporazuma in podobno, ter od zunanje podpore stalnih članic VS, ZDA in regionalnih sil, čeprav za neuspeh ponavadi krivijo le OZN. Mirovne sile lahko ob neupoštevanju načel mirovnih operacij po mnenju nekaterih analitikov negativno vplivajo na uspeh misije, ne morejo pa slabo »podprte« misije spremeniti v zgodbo o uspehu (Bratt, 1997: 67).

Notranji dejavniki, ki vplivajo na uspešnost mirovnih operacij, so:

- intenzivnost konflikta,
- čas in
- lokalna podpora.

Zunanji dejavniki, ki vplivajo na uspešnost mirovnih operacij, so:

- raven mednarodne podpore,
- cilji misije,
- mandat misije,
- uporabljene metode in
- sodelovanje z ostalimi mednarodnimi organizacijami (Ackermann, Pala, 1996: 94).

Ključni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za uspešno operacijo v notranjem konfliktu, so:

1. strinjanje in sodelovanje vseh vpletenih strani,
2. celostni mirovni dogovor (CSA- Comprehensive Settlement Agreement), ki vključuje: mandat mirovne operacije, mehanizem za vodstvo države v prehodni fazi ter ukrepe za rešitev konflikta,
3. politična podpora stalnih članic VS, ki zajema zagotovitev zadostne materialne podpore, konsenz, politično zavezanost za rešitev konflikta ter vodenje operacije v skladu z interesi vpletenih strani
4. logistična, finančna in politična podpora ZDA, ki pa ne smejo biti preveč neposredno vključene v vodenje oziroma izvajanje operacije,

5. države v regiji morajo biti nepristranske, to pomeni da ne smejo ovirati operacije z nudenjem pomoči eni izmed strani v sporu in
6. operacijo morajo izvajati v skladu s tremi tradicionalnimi načeli mirovnih operacij: strinjanje, nevtralnost in omejena uporaba sile (Bratt, 1997: 67).

Nerealno je pričakovati, da bi bili vsi naštetih pogoji izpolnjeni v prav vsaki mirovni operaciji, vendar je dokazano, da obstaja neposredna povezava med izpolnjenimi pogoji in uspešnostjo misije. Poleg tega pa se OZN pri reševanju notranjih sporov srečuje s številnimi notranjimi problemi, na primer:

- močna čustva, ki so prisotna v notranjem konfliktu,
- status vpletenih strani, tako na primer stran, ki ni mednarodno priznana, pravzaprav »nima kaj izgubiti«, zato obstaja velika verjetnost, da se ne bo držala dogovorov,
- politične okoliščine, ki se stalno spreminjajo,
- večja intenzivnost tekmovanja za nagrado, ki prinaša oblast, vpliv in prestiž (James, 1993: 365).

Posredovanje OZN v Makedoniji bom analizirala na podlagi zgoraj navedenih dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost mirovne operacije.

Čas: »Da bo preventivno delovanje učinkovito je potrebno posredovati pravočasno. /../ Čas je bistvenega pomena« (Egeland, 1997: 53). V Makedoniji je OZN posredovala pravočasno, to je še preden je prišlo do oboroženih spopadov.

Intenzivnost konflikta: Družba je bila sicer močno polarizirana, vendar v tistem obdobju še ni bilo visoke mobilizacije, ampak so prevladovale zmerne sile, tako da je bila verjetnost izbruha nasilja majhna (Ackermann, Pala, 1996: 94).

Raven mednarodne podpore: Mednarodna skupnost je v Makedoniji posredovala iz več razlogov, med katerimi je bil najpomembnejši strah pred razširitvijo konflikta iz ostalih predelov bivše Jugoslavije, zlasti Bosne, na njeno ozemlje. Po mnenju nekaterih avtorjev (Ackermann, Pala 1996: 83) pa je na odločitev OZN o posredovanju v veliki meri vplivalo ponižanje zaradi nemoči pri reševanju krize v Bosni. Širša mednarodna javnost je s številnimi kritikami še bolj izpostavila njihovo nemoč pri reševanju krize.

Posredovanje v Makedoniji so podprle tako posamezne države, na primer ZDA¹⁶, kot tudi ostali akterji mednarodne skupnosti (nevladne organizacije, mednarodne in regionalne organizacije in drugo), hkrati pa ne smemo pozabiti, da je tudi na ukinitvev misije vplivala ena izmed članic VS, katerih podpora je nujna za uspešno mirovno operacijo. Makedonsko priznanje Tajvana je bilo v nasprotju z interesi Kitajske. Ta ima namreč Tajvan za svojo provinco, ki nima pravice sama nastopati v mednarodnih odnosih. Zato je takoj prekinila diplomatske odnose z Makedonijo in preprečila podaljšanje mandata misije UNPREDEP.

Stališče Kitajske je posredno podprl tudi ruski delegat pri OZN, ki se je glasovanja vzdržal. Kot razlog za to je navedel dejstvo, da pri oblikovanju resolucije niso upoštevali ruskih stališč (Mehmeti, 1999). Dejansko pa so Rusi zahtevali ukinitvev misije že v začetku decembra 1997, ko so na sestanku VS odločali o podaljšanju misije OZN v Makedoniji. Zaradi sporov med nekaterimi članicami VS so v roku petih dni misiji odobrili kar dva mandata, od katerih je eden trajal le štiri dni, in sicer od 1. do 4. decembra. Težava se je pojavila, ko je generalni sekretar predlagal podaljšanje mandata misije za nadaljnjih šest mesecev, Rusija¹⁷ pa je vztrajala pri ukinitvi misije. Med ZDA in Rusijo so kljub temu dosegli sporazum, po katerem so mandat misije sicer podaljšali za nadaljnjih devet mesecev, vendar pod pogojem, da bo to zadnje podaljšanje mandata.

Med izvajanjem misije UNPREDEP je bilo protislovje med vlogo velikih sil v svetovni politiki in vlogo mednarodnih organizacij večkrat zelo očitno. Mednarodne vladne organizacije nimajo samostojnega vpliva, saj mednarodno areno še zmeraj krojijo posamezne države (Vankovska - Cvetkovska, 1998).

Lokalna podpora: makedonska vlada je zaprosila za namestitvev sil. Makedonija je tako kot lokalni voditelji vključno z albanskimi voditelji in prebivalstvom nudila podporo operaciji. Sodelovanje med misijo in makedonsko vlado je bilo dobro. Razvili so mehanizme za posvetovanje na vseh ravneh, tako med civilnimi kot vojaškimi skupinami, ter reševali probleme z veliko mero medsebojnega razumevanja.

¹⁶ Washington sicer sprva ni bil navdušen nad sodelovanjem v misiji, vendar so kasneje zaradi sicer nejasnih nacionalnih interesov in zaskrbljenosti zaradi možnosti razširitve spopadov prispevali svoje sile. Z namestitvijo svojih sil na mejo s Srbijo so Miloševiću poslali zelo jasno sporočilo, da je njihov interes ohraniti stabilnost Kosova in Makedonije (Eldrige, 2002:53-54).

¹⁷ Rusi se s prisotnostjo ameriških enot na meji s Srbijo v času napetih odnosov med Beogradom in Washingtonom niso strinjali, saj so se bali oboroženih spopadov (Greco, 1998: 87).

Namestitev sil je bila za Makedonijo zelo pomembna. Ob koncu leta 1992 je bila namreč v zelo negotovem političnem, ekonomskem, socialnem in varnostnem položaju. Bila je brez ustrezne vojske in institucij, ki bi ji zagotavljale učinkovito in zadostno obrambo, nastale razmere pa je še dodatno otežil embargo na uvoz orožja v nekdanjo Jugoslavijo, ki je nehote prizadel tudi Makedonijo. Poleg tega so bile razmere na območju nekdanje Jugoslavije še zmeraj negotove, Makedonija pa še ni bila mednarodno priznana. Prav zato so na prihod sil OZN gledali kot na velik dosežek makedonske vlade, ki je potrdil, da mednarodna skupnost podpira politiko vladajoče stranke in predsednika države.

Vzpostavitev dobrih odnosov med vlado in misijo je bil velik dosežek, ki je imel hkrati močno vplival na uspešnost misije. To je v svojih poročilih VS poudarjal tudi generalni sekretar. Vendar se je ta odnos sčasoma nekoliko »ohladil«, saj je bila makedonska vlada glede nadzora nad spoštovanjem pravic manjšin nekoliko zadržana. (Nevidne) napetosti med vlado in preventivnimi silami so se začele že leta 1997, in sicer ob izbruhu nasilnih incidentov v pretežno albansko naseljenih mestih Tetovo in Gostivar. Ko je makedonska vlada prejela kopijo poročila generalnega sekretarja VS, v katerem je predlagal okrepitev civilnega mandata misije, je namreč silovito reagirala. V poročilu je Kofi Annan odprl dilemo glede ustreznosti starega mandata ob izrazitem poslabšanju medetničnih odnosov v državi. Spremembo »zastarelega« mandata je predlagala tudi Elizabeth Renn, ki je bila posebna poročevalka OZN o spoštovanju človekovih pravic. Makedonska vlada, kot so pričakovali, ni bila pripravljena na kakršnekoli spremembe mandata. Bolj jasno so se nasprotja med makedonsko vlado in OZN pokazala že konec leta 1997, ko je Kofi Annan v svojem poročilu VS objavil, da je makedonska vlada jasno nakazala posebnemu predstavniku, da pri urejanju medetničnih odnosov njegovih dobrih uslug ne potrebuje več (Vankovska - Cvetkovska, 1998).

Makedonska vlada je svoj ambivalenten odnos do prisotnosti sil OZN potrdila tudi z nekaterimi zunanjepolitičnimi odločitvami. Makedonski parlament je že ob prihodu enot OZN leta 1993 objavil, da si Makedonija želi članstva v Natu. Leta 1996 je med makedonsko vlado in Natom prišlo do podpisa tako imenovanega SOFA sporazuma, ki je po mnenju Vankovske (2000) pokazal, da si makedonska vlada skrivoma želi močnejšega zaveznika (Nato in ZDA) in da bi se bila zanj pripravljena odpovedati zaščiti OZN.

Nekateri avtorji celo trdijo (Vayryen, v Vankovska, 2000), da je makedonska vlada s priznanjem Tajvana prodala državno varnost, s čimer naj bi se okoristili zlasti nekateri posamezniki. V zahvalo za priznanje so makedonski vladi obljubili okoli 200 milijonov ameriških dolarjev. V primerjavi z denarjem, ki ga je v Makedonijo investirala OZN je ta vsota relativno nizka, saj sta na primer samo Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka do leta 1999 investirala v Makedonijo skupno več kot 500 milijonov ameriških dolarjev, obljubljenega tajvanskega denarja pa niso nikoli prejeli. Po mnenju Vankovske (2000) bi pohlep nekaterih politikov sicer lahko vplival na razvoj dogodkov, vendar samo, če bi bila v ozadju skrita ponudba drugega močnega zaveznika. Po njenem mnenju makedonska vlada ni dovolj cenila misije OZN in se je spogledovala z drugim zaveznikom - ZDA. Na slovesnosti ob odprtju ameriške ambasade je namreč takratna sekretarka za zunanje zadeve Madeline Albright obljubila, da bodo ameriške sile nadomestile sile OZN, če bo treba. To je bil po mnenju avtorice poziv makedonski vladi, naj spremeni svoje odločitve v zvezi z enotami OZN.

Širša makedonska javnost je zaradi prihoda sil OZN domnevala, da je mednarodna skupnost priznala Makedonijo. Ljudje so bili glede prihoda sil OZN zelo optimistični, saj so menili, da jih bodo le - te obvarovale pred zunanjo agresijo (Vankovska, 2000). Kasneje pa se je odnos makedonske javnosti do misije spremenili. Po podatkih iz raziskave javnega mnenja, ki so jo v Makedoniji izvedli leta 1996, je namreč kar 50,29 odstotkov vprašanih menilo, da bi lahko v Makedoniji ohranili mir tudi brez pomoči UNPREDEP. Kar 40 odstotkov jih je menilo, da UNPREDEP ni sposoben preprečiti morebitne vojne v Makedoniji (Murdzeva-Skarik in Skarik, Svetomir, v Tatalović, 1999:1048-49). Užaljen je bil predvsem albanski del prebivalcev, vendar ne toliko zaradi same prisotnosti sil, temveč bolj zaradi njihove razporeditve. Menili so namreč, da glavno grožnjo makedonski varnosti predstavlja Srbija, in ne Albanija. Razporeditev sil na meji s Kosovom in Albanijo pa si je večina razlagala kot mednarodno priznanje nove delitve med Albanci, tako da tudi takrat največja albanska stranka PDP v Makedoniji ni v celoti podprla namestitve sil na meji z Albanijo (Abazi, 1997: 216).

Cilji in mandat misije ter uporabljene metode: Glavni cilj misije, to je preprečiti razširitev nesporazumov na območju njenega mandata v resen konflikt, je bil jasno določen in v času trajanja misije tudi izpolnjen. V tem obdobju je sicer prišlo do nekaterih obmejnih in medetničnih incidentov, ki pa so jih s konstruktivnim sodelovanjem z najvišjimi političnim in vojaškim vodstvom Albanije in ZRJ ter makedonsko vlado sčasoma omejili. Po uradnih

ocenah je bil jasno določen in hkrati dovolj splošen mandat ena izmed najpomembnejših značilnosti misije. Dejansko pa je bil mandat misije sčasoma popolnoma spremenjen in preusmerjen od spremljanja zunanjih virov ogrožanja k spremljanju notranjih virov ogrožanja. S spremembo mandata pa se je povečal tudi obseg uporabljenih preventivnih metod in tehnik. Poleg preventivne razporeditve sil na meji z Albanijo in ZRJ, obiskov vasi, nadzorovanja prehodov meje in ohranjanja stikov z visokimi civilnimi in vojaškimi funkcionarji Makedonije in sosednjih držav so se osredotočili tudi na krepitev dialoga med političnimi strankami ter nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic in medetničnih odnosov v državi.

Sodelovanje z ostalimi mednarodnimi organizacijam: Misija UNPREDEP je sodelovala s številnimi mednarodnimi in regionalnimi organizacijami, na primer z OVSE, Mednarodnim komitejem Rdečega Križa (ICRC), Mednarodno organizacijo za migracije (IOM) ter s številnimi lokalnimi nevladnimi organizacijami (NGO), na primer z Search for Common Ground in Macedonia (SCGM). Zelo jasna je bila zlasti delitev dela med OZN in OVSE, slednja se je namreč osredotočala na spremljanje notranjih razmer, zlasti medetničnih odnosov. Prav tako pa je misija UNPREDEP sodelovala tudi s številnimi telesi, programi in agencijami OZN ter z medvladnimi agencijami povezanimi z OZN.

OZN je širša mednarodna javnost očitala kar nekaj napak glede posredovanja v Makedoniji. Tako na primer Kusovac (2001: 22) pravi, da jim ni uspelo zagotoviti zadostnega števila usposobljenih strokovnjakov, ki bi se bolj osredotočili na odstranjevanje notranjih virov ogrožanja varnosti. To je razvidno tudi iz same strukture sil, saj je bilo v sestavi misije več kot 90 odstotkov vojakov. Njihova glavna naloga je bila opazovanje in poročanje o obmejnih incidentih. Sčasoma se je mandat misije spremenil in so se osredotočili tudi na spremljanje notranjih virov ogrožanja, vendar je struktura sil kljub temu ostala skoraj nespremenjena. Poleg tega so jim očitali tudi, da jim zaradi pomanjkanja politične volje in različnih nacionalnih interesov ni uspelo odstraniti političnih, etničnih in ekonomskih nestabilnosti (Ackermann, 1996: 420).

Delo agencij, programov in oddelkov OZN, ki so bili prisotni v Makedoniji, so analizirali na posvetovalnem srečanju leta 1998, ki so ga organizirali na pobudo misije UNPREDEP. Po njihovem mnenju bi morali agencije, programi in oddelki OZN okrepiti medsebojno sodelovanje in se osredotočiti zlasti na napredek na ekonomskem in socialnem področju. Kljub vidnemu napredku so ostali nekateri problemi v državi nerešeni. Sem lahko štejemo

rastočo nezaposlenost, tihotapljenje drog, korupcijo in kriminal, vsi ti problemi pa so simptomi globljih socialnih in ekonomskih problemov (International Peacekeeping Digest, 1998b: 151-52).

Mednarodni skupnosti je spodletelo pri tako imenovani posredni preventivi, ki je prav tako pomembna in lahko v veliki meri prispeva k ohranitvi stabilnosti države. Med vzroki za nestabilno ekonomsko situacijo, ki je eden od izvorov notranjih napetosti, so bile sankcije OZN proti ZRJ in ekonomska blokada Grčije. V skladu s 50. členom ustanovne listine OZN ima država, ki je prizadeta zaradi izvajanja preventivnih ali prisiljevalnih ukrepov VS proti drugi državi, pravico do posvetovanja z VS glede rešitve nastalih problemov. Izhajajoč iz tega člena, sta VS in GS med letoma 1993 in 1994 pozvala agencije k zagotovitvi takojšnje tehnične, materialne in finančne pomoči Makedoniji, da bi ublažili negativen učinek sankcij proti ZRJ na gospodarstva držav, ki so bile posredno prizadete. Generalni sekretar je VS predlagal, da naj okrepi mednarodno podporo misiji UNPREDEP (Sokalski, 1997: 46-47). Kljub vsem obljubam finančnega nadomestila Makedoniji ni prejela. Poleg tega je zaradi dolgotrajnega procesa priznavanja Makedonijo prizadel še omejen dostop do odobritve mednarodnih posojil.

8. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

H1: *OZN ne more učinkovito zagotavljati mednarodnega miru in varnosti, če države članice za to nimajo interesa.*

Eden izmed ključnih pogojev, ki morajo biti izpolnjeni za uspešno operacijo v notranjem konfliktu, je politična podpora stalnih članic VS. Ta vključuje zagotovitev zadostne materialne podpore, konsenz, politično zavezanost za rešitev konflikta ter vodenje operacije v skladu z interesi vpletenih strani.

Posredovanje v Makedoniji so podprle posamezne države, na primer ZDA, in tudi ostali akterji mednarodne skupnosti, med njimi nevladne, mednarodne, regionalne in druge organizacije. Vendar, kot že povedano, mednarodne vladne organizacije nimajo samostojnega vpliva, saj mednarodno areno še zmeraj krojijo posamezne države. VS ima namreč 15 članic, med katerimi je pet stalnih članic (Francija, Kitajska, Ruska federacija, ZDA in Velika Britanija). Za sprejetje sklepov je potrebujejo devet glasov, med njimi morajo biti glasovi vseh petih stalnih članic. Stalne članice imajo tako imenovano pravico veta, s katero lahko preprečijo sprejetje katere koli odločitve, ki ni v skladu z njihovimi nacionalnimi interesi.

To protislovje med interesi velikih sil v svetovni politiki in interesi mednarodnih organizacij je bilo med izvajanjem misije UNPREDEP večkrat močno prisotno. Tako je na primer Rusija že v začetku leta 1997 nasprotovala podaljšanju mandata misije, a so kasneje vseeno dosegli sporazum in podaljšali mandat misije za nadaljnjih devet mesecev. Zlasti očitno je bilo to protislovje v začetku leta 1999, ko so v VS ponovno razpravljali o podaljšanju mandata misije. Že pred samim glasovanjem je generalni sekretar OZN Kofi Annan v svojem poročilu predlagal podaljšanje mandata misije za šest mesecev. Podaljšanje mandata misije pa so podprle tudi številne države članice, med njimi Kanada, Francija, Nemčija, Slovenija, Velika Britanija in ZDA. Kljub temu mandata misije niso podaljšali, saj je kitajski delegat glasoval proti. Makedonska vlada je namreč zaradi obljubljenе finančne pomoči priznala Tajvan. To je bilo v nasprotju z interesi Kitajske, zato je takoj prekinila diplomatske odnose z Makedonijo in preprečila podaljšanje mandata misije UNPREDEP. Stališče Kitajske pa je posredno podprl tudi ruski delegat pri OZN, ki se je glasovanja vzdržal.

Pri izvajanju mirovne operacije v notranjem konfliktu igrajo pomembno vlogo strani v sporu. Njihova privolitev v prihod mirovnih sil je namreč eden izmed osnovnih načel izvajanja mirovnih operacij OZN. Od njih se pričakujeta tudi sodelovanje s pripadniki mirovnih sil in pomoč pri izvajanju mandata misije. Sodelovanje med misijo in makedonsko vlado je bilo uspešno tako dolgo, dokler generalni sekretar ni predlagal spremembe mandata misije. Ocenili so, da poslabšani medetnični odnosi predstavljajo največjo grožnjo nacionalni varnosti Makedonije, zato so predlagali okrepitev civilne komponente misije, ki bi se osredotočila na spremljanje medetničnih odnosov. Makedonska vlada je temu nasprotovala in z nekaterimi ukrepi v zunanji politiki, na primer s priznanjem Tajvana, pokazala, da si želi močnejšega zaveznika, in sicer Nato in ZDA, in da bi se bila pripravljena zanj celo odpovedati zaščiti OZN.

H2: *OZN je z oblikovanjem multidimenzionalnega in integriranega pristopa k reševanju razmer v Makedoniji v veliki meri prispevala k ohranitvi njene stabilnosti in varnosti po letu 1991.*

Preventivo delovanje ni omejeno zgolj na razmejevanje sprtih strani, temveč vključuje tudi nadzorovanje notranjih razmer v državi in spremljanje nevojaških zunanjih in notranjih pritiskov. Združuje delovanje vojaških in nevojaških sil, pri čemer se vse bolj poudarja pomen slednjih. Odgovornost za preprečevanje oboroženih spopadov ni samo stvar ene države ali institucije, temveč različnih mednarodnih, regionalnih in nevladnih organizacij.

Mandat misije UNPREDEP je temeljil na delovanju sil (vojaška dimenzija), političnem delovanju, dobrih uslugah (politična dimenzija) ter človeški (socio-ekonomski) dimenziji. Poleg nadzovanja obmejnih območij in poročanja o dogodkih, ki bi lahko ogrozili stabilnost in ozemeljsko celovitost države, so se osredotočili tudi na spremljanje političnih, ekonomskih in socialnih razmer v državi.

Po osamosvojitvi se je Makedonija znašla v zelo kočljivem političnem, socialnem, ekonomskem in varnostnem položaju, zato je bila namestitev sil OZN na njeno območje zelo pomembna. Bila je brez ustrezne vojske in institucij, ki bi ji zagotavljale učinkovito in zadostno obrambo. Razmere pa je še dodatno otežil embargo na uvoz orožja v nekdanjo Jugoslavijo. Razmere na območju nekdanje Jugoslavije so bile negotove, Makedonije pa Evropska unija, OZN in ZDA še niso uradno priznale.

Mandat misije je bil sprva omejen na spremljanje in nadzorovanje zunanjih virov ogrožanja, saj je makedonska vlada menila, da slednji predstavljajo makedonski stabilnosti in varnosti največjo grožnjo. Glavna naloga vojaške komponente misije je bila nadzorovanje mejnih območij z ZRJ in Albanijo. Na tem območju so razporedili vojaške enote in oblikovali stalne ter začasne opazovalne postojanke. Peš, z vozili in s helikopterji so dnevno izvajali patrolje, v katerih so sodelovali tudi vojaški opazovalci OZN (UNMO) in civilna policija (UNCIVPOL). Poleg primarne naloge nadzorovanja meja je UNPREDEP sodeloval tudi z makedonskim obrambnim ministrstvom, načelnikom generalštaba ZRJ in nekaterimi ministri iz Albanije. Vojaška komponenta pa je sodelovala z nekaterimi civilnimi agencijami in pomagala lokalnemu prebivalstvu z opravljanjem javnih del, humanitarno pomočjo ter s pomočjo pri vzdrževanju cest, telekomunikacijskega in vodovodnega omrežja. Delo vojaških enot so dopolnjevali vojaški opazovalci, ki so komunicirali z lokalnim prebivalstvom in uradnimi predstavniki, kar je prispevalo k boljšemu razumevanju težav, s katerimi so se spopadali lokalni prebivalci. Civilna policija OZN je zlasti na območjih s pretežno albanskim prebivalstvom nadzorovala delo lokalne policije. Njihovi obiski vasi so pripomogli h krepitvi zaupanja med lokalnim prebivalstvom. Poleg naštetega so sile misije nadzirale tudi uresničevanje resolucije VS 1160 (1998), s katero je VS prepovedal prodajo in dobavo vojaškega in vojaškemu sorodnega materiala ZRJ ter skušal preprečiti oboroževanje in urjenje terorističnih enot. V sodelovanju z oddelki, agencijami in programi OZN, OVSE in nevladnimi organizacijami je misija UNPREDEP pripomogla h krepitvi dialoga med političnimi strankami, socialnimi in etničnimi skupinami ter krepitvi socialnega napredka in razvoja.

Prisotnost mednarodnih sil v Makedoniji ni bila pomembna samo za makedonsko vlado in za javnost, temveč je hkrati dala sosednjim državam, zlasti Grčiji in ZRJ, jasno vedeti, da ohranitev varnosti in stabilnosti v Makedoniji predstavlja interes mednarodne skupnosti. Grčija ni priznala niti obstoja makedonske države, njenega imena in jezika, niti makedonskega naroda. Močno je nasprotovala možnosti, da bi mednarodna skupnost priznala makedonsko neodvisnost. Odnosi med državama so se izboljšali šele po posredovanju mednarodne skupnosti, tudi OZN, ki se je zavzela za reševanje omenjenega spora. Pod okriljem OZN so se izboljšali odnosi s Srbijo, deloma pa so rešili tudi vprašanje meje, ki je najbolj oviralo vzpostavitev dobrih odnosov med državama. Določitev administrativne meje med državama sicer ni bila dolgoročna rešitev, saj meja ni bila uradno priznana, kljub temu pa so jo vsi spoštovali, kar je pripomoglo k zmanjšanju obmejnih incidentov in ilegalne prodaje

in tihotapljenja drog, orožja ter vojaške opreme. V tem obdobju je prišlo do nekaterih obmejnih in medetničnih incidentov, ki pa so jih s konstruktivnim sodelovanjem z najvišjimi političnim in vojaškim vodstvom Albanije in ZRJ ter makedonsko vlado sčasoma omejili.

Do leta 1999 so dosegli naslednje:

- razmere v nekdanji Jugoslaviji so se stabilizirale,
- izboljšali so se bilateralni odnosi med Makedonijo in sosednjimi državami,
- zaradi podpisa številnih bilateralnih sporazumov o vojaškem sodelovanju so se izboljšale obrambne zmogljivosti države.

Glede na napisano lahko potrdim svojo hipotezo in upravičeno trdim, da je prisotnost mednarodnih sil v okviru misije UNPREDEP v precejšnji meri prispevala k ohranitvi stabilnosti in varnosti v Makedoniji po letu 1991.

H3: *Misija UNPREDEP je dokazala, da je princip preventivnega delovanja uporaben v praksi reševanja mednarodnih sporov.*

Čeprav posredovanje v Makedoniji ni popoln primer preventivnega delovanja, lahko kljub temu potrdim tudi svojo tretjo hipotezo, da je misija UNPREDEP dokazala, da lahko preventivno delovanje uspešno uporabimo v praksi reševanja mednarodnih sporov. Dokaz za to je ohranitev stabilnosti in nedotakljivosti Makedonije po njeni osamosvojitvi ter viden napredek države na gospodarskem in socialnem področju.

Medetnični odnosi med Albanci in Makedonci so glavni vir ogrožanja makedonske nacionalne varnosti. Makedonske oblasti bi s priznanjem nekaterih pravic albanski manjšini lahko v veliki meri vplivale na njihovo izbojšanje. Obstoječe etnične napetosti bi lahko odpravili z legalizacijo albanske univerze v Tetovu, enakovrednejšem zastopanju Albancev v organih odločanja, zlasti na lokalni ravni in na območjih, ki so pretežno naseljena z albanskim prebivalstvom, in z uvajanjem ekonomskih reform, pozitivnih za vse etnične skupine, kot je na primer zmanjšanje nezaposlenosti ali povečanje zaposlenosti etničnih skupin v določenih poklicih.

Izkušnje misije UNPREDEP so pomembna smernica pri razvoju koncepta preventivnega delovanja. Po mnenju Vankovske - Cvetkovske (1998) in Sokalskega (1997: 46-47) je primer preventivnega delovanja v Makedoniji pokazal predvsem:

- da je preventivno delovanje dinamičen, in ne statičen koncept, saj je misija od samega leta 1992 do zaključka leta 1999 doživela številne preobrazbe,
- da bo morala OZN pri preprečevanju oboroženih spopadov razviti pristop »od primera k primeru« (*a case-by-case approach*),
- da mora preventivno delovanje poleg političnih in vojaških ukrepov vključevati tudi ekonomsko pomoč,
- da je uspeh preventivnega delovanja v veliki meri odvisen od pripravljenosti vodstva države gostiteljice za sodelovanje in upoštevanje zahtev etnične manjšine ter
- da je potrebno usklajevati delo z vodstvom države gostiteljice, znotraj same preventive operacije in sistema OZN in z ostalimi vladnimi in nevaldnimi organizacijami.

Misijo UNPREDEP so zaključili prezgodaj, in sicer ravno v času, ko so vsi analitiki s tega področja opozarjali, kako pomembna je nadaljna prisotnost sil OZN za varnost celotne regije. Zaradi nerešenih notranjih, zlasti etničnih nasprotij, na primer vprašanje albanske univerze, je bila dolgoročna stabilnost Makedonije še vedno ogrožena. Z umikom sil OZN se je na območju Makedonije oblikoval varnostni vakuum. Ravno v tem času, natančneje, 26. februarja 1999, se je namreč začela srbska ofenziva na severni meji Kosova, kar je sprožilo velik val beguncev v Makedonijo.

Naj zaključim z mislijo Biljane Vankovske-Cvetkovske (1998):« ... ustanovitelji te misije, so imeli resen namen in željo, da bi ohranili mir v Makedoniji. Razvoj dogodkov v regiji je pokazal, da miru ni mogoče ohranjati delno, samo znotraj ene države. Zlasti na Balkanu, kjer so vsi konflikti tesno povezani. Očitno je, da je dokončen uspeh misije UNPREDEP odvisen od vpliva dejavnikov izven države gostiteljice. Balkanske države so kot sistem povezanih veseli in prav zaradi te medsebojne odvisnosti je mir v Makedoniji le delček miru na Balkanu.»

9. LITERATURA

9.1 Knjige

1. BENČINA, Dragoljuba, SIMONITI, Iztok (1994) *Mednarodne organizacije, priročnik in vodnik*. DZS, Ljubljana
2. BOS, L.J. Peter (2003) *Crisis Management in Crowded Humanitarian Space: The Politics of Hostihg Refugee Influxes*. A Publication of the Crisis Management Europe Resarch Program, The Swedish National Defence College
3. CRAMPTON, R.J. (2002) *The Balkans since the Second World War*. Pears Education Limited
4. DANFORTH, M. Loring (1995) *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a transnational World*. Princeton University Press, Princeton, New Yersey
5. GRIZOLD, Anton, TATALOVIĆ Siniša, CVRTILA Vlatko (1999) *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, Hrvatska udruga za međunarodne studije, Zagreb
6. GRIZOLD, Anton (1999) *Evropska varnost*. Ljubljana, FDV
7. HARVEY P. Frank , MOR ,D. Ben (1998) *Conflict in World Politics, Advances in Study of Crisis, War and Peace*. Macmilian press Ltd, 1998
8. MEIER, Viktor (1996) *Zakaj je razpadla Jugoslavija*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana
9. POULTON, Hugh (2000) *Who are the Macedonians?*. Hurst&Company, London Second edition
10. PIRJEVEC, Jože (2001) *Jugoslovanske vojne:1991-2001*. Cankarjeva založba
11. SNYDER H. Glenn and DIESING Paul (1977) *Conflict among Nations, Bargaining, Decision Making and System Structure in International Crises*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey

9.2 Zborniki

12. The Balkans, November 1999- April 2000, Jane's Sentinel Security Assessment, Jane's Information Group Limited

13. Preventing Deadly Conflicts, Final Report with Executive Summary, Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflicts, Carnegie Corporation of New York, 1997
14. Regional Surveys of the World, Central and South Eastern Europe 2002, 2nd Edition, Europa Publications Limited
15. SIPRI Yearbook 1995, World Armament and Disarmament, Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press
16. Towards a Culture of Prevention: Statements by the Secretary General of United Nations (Kofi Annan), Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflicts, Carnegie Corporation of new York, 1998
17. The International Commission on the Balkans, Unfinished Peace (1996). Balkan Forum 4 (4 (14)), 295-297, 303-305
18. The Military Balance 1994-1995, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies, London
19. The Military Balance 1996-1997, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies, London
20. The Military Balance 1998-1999, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies, London
21. The Military Balance 2000-2001, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies, London

9.3 Poglavja iz zbornikov

22. Greco, Ettore (1998) Conflict Prevention in Macedonia, Conflict Prevention Policy of the European Union. Conflict Prevention Network, Yearbook 1998/99
23. Glenny, Misha (1996): The Macedonian Question. V Danchev Alex in Halverson Thomas (ur) *International Perspectives on the Yugoslav Conflict*, 134-147, Macmillian Press
24. International Peacekeeping (1998b) Digest: UN Preventive Deployment (UNPREDEP) 5 (4), 148-152
25. International Peacekeeping (1998a) Digest: UN Preventive Deployment (UNPREDEP) 5 (1), 120
26. Prezelj, Iztok (2002) Kompleksno ogrožanje varnosti in nastajanje kompleksnih kriz (analiza primera terorističnih napadov na Svetovni trgovinski center v New Yorku in

- Pentagon). v Malešič Marjan (ur.) *Nacionalna in mednarodna varnost*, Iz obramboslovnih raziskav III., Ljubljana: FDV
27. Vankovska, Biljana (2003) Ten Years of Virtual Reality: Macedonian State-Building and Security Reform. v Grizold, Anton (ur.) *Security and Cooperation in Southeastern Europe*, 227-237. Ljubljana: FDV

9.4 Članki v znanstvenih in strokovnih revijah

28. Abazi, Ismet (1997) The UN in Macedonia: Defending no man's Land. *Balkan Forum* 5 (2 (19)) 206-216
29. Arsić, Stanislav (2001) Balkanska cona somraka. *Obramba* 33 (11), 10-13
30. Ackermann, Alice and Pala, Antonio (1996) From peacekeeping to Preventive Deployment: A Study of United Nations in Former Yugoslav Republic of Macedonia. *European Security* 5 (1), 83-97
31. Ackermann, Alice (1996) The Former Yugoslav Republic of Macedonia A Relativley Succesful Case of Conflict Prevention in Europe. *Security Dialog* 27 (4), 409-424
32. Ackermann, Alice (1998) Macedonia after the Kosovo Conflict. *The international Spektator* XXXIII (4), 41-48
33. Bjorkdahl, Annika (1999) Conflict Prevention from a Nordic Perspective: Putting Pervation into Practice. *International Peacekeeping* 6 (3), 54-72
34. Egeland, Jan (1997) Preventive Diplomacy: Moving from Rhetoric to Reality. *Balkan Forum* 5 (1(18)), 53-64
35. Eldridge, L.C. Justin (2002) Playing at Peace: Western Politics, Diplomacy and the Stabilization of Macedonia. *European Security* 11 (3), 46-60
36. Gligorov Kiro (1992) Neodvisnost Makedonije in možnosti za mir na Balkanu. *Teorija in praksa* 29 (11-12)
37. Grizold, Anton (1994) Institutionalization of Prevention and Solution of Conflicts between States. *Teorija in praksa* .XXXI (5-6), 463-465
38. Janev, Igor (2002) Some remarks on the Legal Status of Macedonia in the United Nations Organization. *Rewiev of International Affairs* LIII (1108)
39. Jelušič, Ljubica (2003) Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj. *Teorija in praksa* 40 (4), 627-646

40. Katardžiev, Ivan (1996) Republika Makedonija in sosede včeraj – danes - jutri. *Borec, Revija za zgodovino, literaturo in antropologijo* 49 (559-560), 191-218
41. Kusovac, Zoran (2001) Macedonian Crisis proves Lesons of Previos Conflicts. *Jane' Intelligence Rewiev* 13 (8), 22-25
42. Lefebvre, Stephane (1994) The Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM): Where to?. *European Security* 3 (4), 711-733
43. Međimorec, Miroslav (2001) The Macedonian Crisis- Terorism, National Movement, or Struggle for Self-determination?. *Nationl Security and the Future* 3-4 (2), 91-110
44. Mirčev, Dimitar (1992) Makedonija na poti k neodvisnosti in demokraciji. *Teorija in praksa* 29 (3-4), 384-390
45. Mirčev, Dimitar (1997) Osamosvojitvev Makedonije-dejstva in zgodovinski pomen. *Borec, Revija za zgodovino, literaturo in antropologijo* 149 (559-560), 7-19
46. Ortakovski, Vladimir (1997) The Minorities in the Balkans. *Balkan Forum* 5 (1 (18)), 117-119
47. Ripley, Tim (2001) Intentions Unclear as NLA Hands over Arms. *Jane's Intelligence Review*. 13 (10), 21/22
48. Sokalski, J. Henryk(1997) Preventive Diplomacy: The Need for a Comprehensive Approach. *Balkan Forum* 5 (1 (18)), 33-52
49. Tatalovoć, Siniša (1999) Etnični konflikti in varnost Makedonije. *Teorija in praksa*, 36 (6), 1041-1052
50. Tufan, Sirin (1997) Macedonia and its Neighbours. *Balkan Forum* 5 (2(19)) 281-292
51. Tunjić, Filip (2001) Zasuk na »vadbišču demokracije«. *Obramba* 33 (4), 14-17
52. Vankovska, Biljana (1996) The Trial of Democracy in Macedonia: Ethnic problems and the Military. *Balkan Forum* 4 (3 (16)), 81-105
53. Žabkar, Anton (1998) Kosovske smeri na jug. *Obramba* 30 (10), 24-26
54. Žabkar, Anton (1992) Od vojn do miru z mirovnimi silami ZN. *Obramba* 24 (1), 4-11

9.5 Prispevki in gradivo z medmrežja

55. Boutros Boutros-Ghali (1992) »Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping«. [www. smallarmssurvey.org/Source_documents](http://www.smallarmssurvey.org/Source_documents), 25.11.2003
56. Igarashi, Masahiro (2001) »Preventive Diplomacy and Conflict Resolution«. [www. unu.edu/nq/japanese/gs-j/gs2001j/kanazawa1/Lec3-full-e.pdf](http://www.unu.edu/nq/japanese/gs-j/gs2001j/kanazawa1/Lec3-full-e.pdf), 25.11.2003

57. Isaković, Zlatko «International Position of Macedonia and Balkan Security», pp.1-5, [http:// www.uotawa.ca/associations/balkanpeace/texts/isakovic-macedonia97.html](http://www.uotawa.ca/associations/balkanpeace/texts/isakovic-macedonia97.html), marec 1997 (posted 26 August 1999), 1.10.2003
58. Lund, S. Michael (1999) « "Preventive Diplomacy for Macedonia" 1992-1999: From Containment to Nation Building». www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/pubs/opp/fr.htm, 1.10. 2003
59. Mehmeti, Ibrahim (1999) »UNPREDEP Is Leaving But NATO Is Here«. AIM Skopje, [http://: www.aimpress.ch/dyn/trae/archive/data/199903/90305-001-trae-sko.html](http://www.aimpress.ch/dyn/trae/archive/data/199903/90305-001-trae-sko.html)
60. Saveska, Suzana (1999) »Unemployment in the Republic of Macedonia: Policy options for Employment Growth«. www.unpan1.un.org/intadoc/groups/public/documents/nispacee/unpan005871.pdf
61. Vankovska-Cvetkovska, Biljana (1999) »Macedonia after the Kosovo war: The Way from the »Powder Keg« to the »Oasis of Peace«- and Back Again«. The Transnational Foundation for Peace and Future Resarch, www.transnational.org, 18.7.2003
62. Vankovska-Cvetkovska (1998) »UNPREDEP in Macedonia: Achievements and Limits of Preventive Diplomacy«. [http://: www.trinstitute.org/gpcr/2_1 vankov.htm](http://www.trinstitute.org/gpcr/2_1_vankov.htm), 18.7, 2003
63. Vankovska, Biljana (2000) »Conflict Prevention in the Shadow of War: Macedonia's Challenges«. Prepared for presentation at 18th IPRA General Conference, 5-9 August 2000, Tanpere, Finland, [http://: www.copri.dk/copri/ipra/conf-papers/vankovska%20 doc](http://www.copri.dk/copri/ipra/conf-papers/vankovska%20doc), 19.3.2004
64. Toward a Theorie of International Crisis Behavior, www.lrz.muenchen.de/~ua352bm/webserver/webdata/will/node2.htm
65. www.b-info.com/places/Macedonia/republic/CIA-factbook.shtm/, 22.10.2003
66. www.lrz.muenchen.de/~ua352bm/webserver/webdata/will/node2.htm, 14.11.2003
67. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/mk.html, 28.1.2004
68. [www. monde-diplomatique.fr/cartes/macedoniedpl1999](http://www.monde-diplomatique.fr/cartes/macedoniedpl1999), 28.1.2004

9.6 Dokumenti in publikacije OZN

69. SC/6228: Security Council Extends until 30 November Mandate of Preventive Force in FYROM, 30. maj 1996, S/1994/300: Poročilo generalnega sekretarja 16. marca 1994, 25.11.2003, www.un.org/Depts/dhl/resquide, 25.11.2003
70. S/1994/300: Report of the Secretary-General to Security Council of 16 March 1994 [www//odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/161/07/PDF/N9416107.pdf?OpenElement](http://odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/161/07/PDF/N9416107.pdf?OpenElement)
71. S/PRST/1995/46: Statement by the President of Security Council, 15. september 1995, [www//odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/280/64/PDF/N9528064.pdf?OpenElement](http://odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/280/64/PDF/N9528064.pdf?OpenElement), 25.11.2003
72. S/1999/161: Report of the Secretary-General on the UNPREDEP Pursuant to Security Council Resolution 1186 (1998) ,12. februar 1999, [www//odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/161/07/PDF/N9416107.pdf?OpenElement](http://odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/161/07/PDF/N9416107.pdf?OpenElement), 25.11.2003
73. S/1997/911: Report of the Secretary General on the UNPREDEP Pursuant to Security Council Resolution 1110 (1997), 20. november 1997, [www//odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/314/25/IMG/N973145.pdf?OpenElement](http://odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/314/25/IMG/N973145.pdf?OpenElement), 25.11.2003
74. A/55/985-S/2001/574: Report of the Secretary-General on the work of the Organization: Prevention of armed conflict, 7. junij 2001, www.unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan005905.pdf, 25.11.2003
75. S/1998/454: Report of the Secretary-General on the United Nations Preventive Deployment Force pursuant to Security Council Resolution 1142 , [www//odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/148/81/IMG/N9814881.pdf?OpenElement](http://odds-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/148/81/IMG/N9814881.pdf?OpenElement), 25.11.2003
76. Press Release SC/6176: Security Council Approves Establishment of Force Commander Position for Mission in FYROM, 13. februar 1996, www.un.org/News/docs/1996/19960213.sc6176.html, 25.11.2003
77. Press Release SC/6294: Security Council Extends by Six Months Mandate of UNPREDEP in FYROM, 28. november 1996, www.un.org/News/docs/1996/19961127.sc6249.html, 25.11.2003

78. Press Release SC/6355: Security Council Suspends Reduction of Force in FYROM, 9. april 1997, www.un.org/News/docs/1997/19970409.sc6355.html, 25.11.2003
79. Press Release SC/6376: Security Council Extends Mandate of UNPREDEP until 30 November, www.un.org/News/Press/docs/1997/19970528.SC6376.htm, 25.11.2003
80. Press Release SC/6447: Security Council Extends Mandate of Preventive Force in Macedonia until 4 December, 28. november 1998, www.un.org/News/docs/1997/19971128.SC6447.html, 25.11.2003
81. Press Release SC/6451: Security Council Extends Mandate of Preventive Force in Macedonia until 31 August 1998, 4. december 1997, www.un.org/News/docs/1997/19971204.SC6451.html, 25.11.2003
82. Press Release SC/6554: Security Council Extends Mandate of UNPREDEP until 28 February 1999 and Increases Troop Strength, 21. julij 1998, www.un.org/News/docs/1998/19980721.sc6554.html, 25.11.2003
83. Press Release SC/6648: Security Council Fails to Extend Mandate of UNPREDEP in FYROM, 25. februar 1999, www.un.org/News/Press/docs/199/19990225.SC6648.html, 25.11.2003
84. Press Release SC/7153: Unanimously Adopting Resolution 1371 on FYROM, 26. september 2001, www.un.org/News/Press/docs/2001/SC7153.doc.html, 25.11.2003
85. Preventing Conflicts, www.un.org/cyberschoolbus/briefing/conflicts/prevention.pdf, 25.11.2003
86. www.un.org/Depts/DPKO/missions/unpred_p.htm, 22.10. 2003
87. www.un.org/av/photo/187933C.jpg, 24.1.2004
88. www.geocities.com/nuke_m_l/pictures/unpredep.gif, 1.4.2004

